

UČINSKI GLAGOLI U MAĐARSKOM JEZIKU I NJIHOVI EKVIVALENTNI IZRAZI U FRANCUSKOM

Miličević, Tomislav

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:299777>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-04**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

FILOZOFSKI FAKULTET

Odsjek za hungarologiju, turkologiju i judaistiku

Diplomski rad

UČINSKI GLAGOLI U MAĐARSKOM JEZIKU I NJIHOVI EKVIVALENTNI IZRAZI U
FRANCUSKOM

Tomislav Miličević

Mentor: dr sc. Orsolya Žagar Szentesi

Zagreb, 2024.

Sažetak

Učinske glagole još nazivamo i faktitivnim glagolima, dok uz njih postoje i njima srodni kauzativni glagoli. U mađarskom jeziku oni se tvore odgovarajućim tvorbenim glagolskim nastavkom, dok se u francuskom jeziku tvore u kombinaciji tvorbenih polupomoćnih glagola i infinitiva odgovarajućeg glagola. Ključnu ulogu i faktitivno-kauzativnim glagolskim konstrukcijama ima logički subjekt, a koji je vršitelj radnje u faktitivno-kauzativnoj rečenici; premda upravo sam vršitelj radnje u njima često ostaje neizrečen – jer se u faktitivnim konstrukcijama u prvi plan stavlja inicijator/”prouzrokovatelj” radnje, a ne sam vršitelj. Dodirne točke sa ovim glagolskim oblicima ima i pasiv, a u kojemu se mogu naći obilježja faktitiva i kauzativa – utoliko što se kod njih stvarni vršitelj radnje također potiskuje. Ovdje nalazimo i medijalne glagole koji su kategorija između aktiva i pasiva. U analizi prijevoda romana Kad svijeće dogore Sándora Máraija otkriva se u kojoj mjeri prevoditelj koristi odgovarajuće učinske glagolske konstrukcije naspram mađarskog originalnog teksta.

Ključne riječi : učinski glagoli, faktitiv, kauzativ, mađarski jezik, francuski jezik, tvorbeni glagolski nastavak, polupomoćni glagoli, infinitiv, logički subjekt, pasiv, medijalni glagoli, Kad svijeće dogore, Sándora Márai, analiza, prijevod

Absztrakt

Az műveltető igéket faktitív-kauzatív igének is nevezik, bár a két alcsoport szintaktikai viselkedése részben eltérő. A magyar nyelvben a műveltető igéket a megfelelő igeképzővel, míg a francia nyelvben bizonyos “félszegdigék” és a megfelelő ige infinitívusának kombinációjával képezzük. A faktitívum-kauzatívum igekonstrukciókban kulcsszerepet játszik a logikai alany, amely a cselekvő figurája lesz a faktitívum-kauzatívum mondatban. A szóbanforgó igealak érintkezik a passzív szerkezetekkel is, amelyben a műveltető igék jellemzői is megtalálhatók - hiszen bennük is a cselekvés tényleges cselekvője el van nyomva. Itt találjuk a mediális igéket is, amelyek az aktív és a passzív közötti kategória. Márai Sándor A gyertyák csonkig égnek című regényének francia fordítását az eredetivel összevetve azt szeretnénk feltérképezni, hogy a fordító milyen mértékben alkalmazta a megfelelő francia műveltető igei szerkezeteket az eredeti magyar szöveghez képest.

Kulcsszavak: cselekvő igék, faktitívum, kauzatívum, magyar nyelv, francia nyelv, igeképző, fél-segédigék, infinitívusz, logikai alany, passzív igék, mediális igék, fordításelemzés

Sadržaj

Uvod	1
I. Učinski glagoli u mađarskom i francuskom jeziku	2
1. Što su to učinski glagoli, tj. faktitiv i kauzativ.....	2
2. Faktitiv i kauzativ u mađarskom jeziku	3
2.1. Tvorba faktitiva i kauzativa u mađarskom jeziku.....	3
2.2. Razlikovanje oblika tvorbenih nastavaka -tat/-tet i -at/-et prema vrsti glagola	4
2.3. Pravi učinski glagoli i formalno-učinski glagoli	5
3. Semantičke razlike između faktitiva i kauzativa u mađarskom jeziku.....	5
4. Faktitiv/kauzativ/permisiv i pomoćni/polupomoćni glagoli	6
5. Tvorba faktitiva (kauzativa) u francuskom jeziku	7
6. Temeljni pregled aktanata u učinskim konstrukcijama.....	9
7. Aktanti u učinskim situacijama u mađarskom jeziku	10
8. Aktanti radnje u učinskim situacijama u francuskom jeziku.....	13
9. Komparativna analiza aktanata u učinskim situacijama u francuskom i mađarskom jeziku ..	15
9.1. Logički subjekt ili agens (vršitelj radnje) u učinskim situacijama u mađarskom i francuskom jeziku	16
9.1.1. Uvodni prikaz oblikovanja logičkog subjekta ili agensa radnje u učinskim situacijama u francuskom i mađarskom jeziku	16
9.1.2. Oblikovanje logičkog subjekta ili agensa radnje u učinskim situacijama u francuskom i mađarskom jeziku.....	17
9.2. Objekt kao aktant u učinskim rečenicama u mađarskom i francuskom jeziku.....	19
9.3 Pronominalizacija logičkog subjekta ili agensa u francuskom jeziku.....	21
10. Pasiv i medijalni glagoli u mađarskom jeziku u usporedbi sa pasivom, povratnom radnjom i kauzativnošću u francuskom jeziku	24
10.1 Tvorba pasiva u francuskom jeziku	25
10.1.2. Pasiv, povratno glagolsko stanje i kauzativ	25
10.2. Pasiv, medijalni glagoli i faktitiv/kauzativ u mađarskom jeziku.....	28
II. Analiza rečenica koje sadrže faktitiv/kauzativ u romanu <i>Kad svijeće dogore</i> Sándora Márai - usporedba mađarskog originala i francuskog prijevoda.....	30
1. Uvod	30
2. Usporedba mađarskog originala i francuskog prijevoda učinskih glagola	31
A. Mađarski učinski glagoli sa pravim učinskim (faktitivnim ili kauzativnim) značenjem.....	31

Zaključak o prijevodu grupe	35
B. Mađarski glagoli sa formalno-učinskim značenjem.....	36
Zaključak o prijevodu grupe	47
3. Zaključak analize	48
Zaključak.....	49
Bibliografija.....	49

Uvod

Cilj ovog diplomskog rada jest napraviti usporedbu tzv. učinjskih glagola ili konstrukcija u mađarskom i francuskom jeziku. Ova tema je zanimljiva ih toga razloga što se ovdje radi o dva jezika koji pripadaju različitim jezičnim skupinama, a uz to i različitim tipovima jezika, govoreći o tipu jezika. Stoga, mađarski pripada aglutinativnim jezicima, što vidimo i u tvorbi učinjskih glagolskih konstrukcija, dok francuski pak po svojoj prirodi ima obilježja flektivnog i analitičkog jezika. Što se tiče tvorbe učinjskih glagolskih konstrukcija u francuskom jeziku, one čine jedno od njegovih analitičkih obilježja. Dakle, da bismo pobliže razumjeli jezičnu pojavu kojom se ovdje bavimo, najprije ćemo je općenito opisati u prvome poglavlju. Iza toga ćemo prikazati tvorbu i funkciju učinjskih glagola u mađarskom jeziku, a uz to i obilježja koja razlikuju dvije njihove podskupine – faktitivne i kauzativne glagole. Nakon toga ćemo prikazati koju ulogu imaju polupomoćni glagoli u tvorbi učinjskih glagolskih konstrukcija u jezicima kao što je francuski jezik, te što je to permisiv, a potom ćemo prikazati tvorbu istih u francuskom jeziku. Zatim će biti općenito riječ o vršiteljima (aktantima radnje), a potom o njima u učinjskim glagolskim konstrukcijama u mađarskom i francuskom jeziku. Potom ćemo vrlo široko prikazati morfosintaktičke obrasce i funkciju logičkog subjekta u navedenim glagolskim oblicima u oba jezika, te ćemo ih usporediti na temelju mnogih primjera. Za kraj ćemo se baviti pasivom u francuskom jeziku te pasivom i medijalnim glagolima u mađarskom jeziku s ciljem da prikazemo njihova obilježja, a koja su zajednička sa učinjskim glagolskim oblicima.

Što se tiče drugog dijela ovoga rada, napraviti ćemo gramatičko-jezičnu analizu učinjskih glagolskih konstrukcija u romanu Kad svijeće dogore Sándora Máraija, i to tako da ćemo usporediti mađarski original romana sa njegovim francuskim prijevodom. Cilj ove analize je ustanoviti koliko često se francuski prevoditelj u prijevodu koristi sa odgovarajućim francuskim glagolskim konstrukcijama. Uz to ćemo predložiti i odgovarajući hrvatski prijevod kako bi oni, koji ne poznaju mađarski i francuski jezik, mogli razumjeti o čemu je riječ u analizi.

I. Učinski glagoli u mađarskom i francuskom jeziku

1. Što su to učinski glagoli, tj. faktitiv i kauzativ

Naš prvi zadatak je dati definiciju dijateza ili glagolskih stanja koje nazivamo učinskim glagolima s dvije podskupine - faktitiv i kauzativ. Kako bismo to uspješno izvršili potrebno je dati precizne definicije koje nalazimo u referentnoj literaturi kao što su lingvistički priručnici, gramatike, objasnidbeni rječnici i enciklopedije. Stoga, pogledajmo prvo podrijetlo samih termina za dvije spomenute podskupine faktitiv i kauzativ kako to definira Hrvatska Enciklopedija Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža. Dakle, faktitiv dolazi od latinskog glagola *facticare* (raditi često), a koji je frekventativ latinskog glagola *facere* (činiti). Kauzativ pak dolazi od latinske riječi *causa* (uzrok). Dakle, možemo zaključiti kako nas njihova etimologija upućuje na zajedničku prirodu ovih glagolskih stanja, te ih u skladu s time nazivamo i zajedničkim terminom učinskim glagolima (Hrvatska Enciklopedija, kauzativni glagoli).

Pogledajmo sada kakva su to glagolska stanja, to jest koja je njihova funkcija. Dakle, faktitiv i kauzativ označavaju radnju koju ne vrši gramatički subjekt rečenice, već je vrši netko drugi pri čemu je gramatički subjekt rečenice "samo" pokretač te radnje (Hrvatska Enciklopedija, kauzativni glagoli). Dakle, možemo zaključiti kako je gramatički subjekt rečenice uzrok radnje u rečenici (Dico en ligne Le Robert, factitif), što izravno upućuje na značenje same riječi kauzativ. Međutim, još ne vidimo postoji li razlika između faktitiva i kauzativa ili su to dvije istoznačnice te koje stoga opisuju istu pojavu. Prema Tesnièreu (2015: 261) kauzativ u francuskom jeziku je isto ono što se u njemačkom jeziku naziva faktitivom. Dakle, on ovdje ne vidi razliku u značenju ove dvije pojave. Tako u francuskoj gramatici Le Bon Usage (2008: 987) nalazimo poistovjećivanje faktitiva i kauzativa. Nadalje, još nalazimo i definiciju kauzativa kao operacije u jeziku koja povećava broj aktanata za jednog sudionika radnje (Tesnière, 2015: 261), a što se ovdje slaže sa definicijom koju smo dali ranije u poglavlju.

Što se tiče lingvista koji tvrde kako se ova dva glagolska stanja razlikuju, pogledajmo mišljenje koje daje Korchmáros (2021). Tako ovdje nalazimo da se faktitiv i kauzativ razlikuju u tome što faktitiv nastaje od bilo kojeg prijelaznog i neprijelaznog glagola sa učinskim značenjem dok suprotno njemu kauzativ, kojeg se još nazivalo lažnim učinskim glagolom, nastaje od neprijelaznih glagola sa uzročnim značenjem (Korchmáros, 2021: 183). Dakle, razmatrajući ovu definiciju

možemo zaključiti kako subjekt faktitivne rečenice postiže da željena radnja stvori željeni učinak, dok kod kauzativa subjekt rečenice samo djeluje kao inicijator radnje tj. uzrok i time dovodi do rezultata koji ostvaruje vršitelj radnje, a da pri tome inicijator nema nužno jasnu namjeru da se radnja izvrši. Dakle, možemo zaključiti da dok kod faktitiva zasigurno imamo vidljivu i sigurnu namjeru da se stvori željeni učinak, pitanje je je li rezultat radnje glagola u kauzativnom obliku uvijek željen ili može li biti i slučajan, to jest izvan namjerne kontrole gramatičkog subjekta koji djeluje kao uzrok radnje. Što se tiče ovih pitanja, njima ćemo se baviti u poglavljima koja slijede.

2. Faktitiv i kauzativ u mađarskom jeziku

2.1. Tvorba faktitiva i kauzativa u mađarskom jeziku

Faktitiv i kauzativ u mađarskom jeziku se tvore dodavanjem tvorbenih nastavaka odgovarajućim glagolskim osnovama. No prije nego što krenemo objašnjavati njihovu tvorbu, potrebno je najprije objasniti što je to tvorbeni nastavak. Dakle, kako bismo to pojasnili možemo se poslužiti definicijom koja tvrdi da je tvorbeni nastavak gramatički nastavak koji se dodaje apsolutnom ili relativnom korijenu riječi, a čime nastaje novi leksem (Korchmáros, 2021: 178). Dakle, što se tiče faktitiva i kauzativa u mađarskom jeziku, oni nastaju dodavanjem glagolskih tvorbenih nastavaka *-tat/-tet*, odnosno *-at/-et* (Korchmáros, 2006: 178) glagolskim osnovama. Nadalje, važno je istaknuti kako su ovdje dobiveni glagolski oblici iste vrste kao i njihove glagolske osnove. Dakle, novi leksem koji nastaje procesom sufigiranja pripada istoj vrsti riječi kao korijenska riječ, to jest pripada glagolima kao što vidimo u primjeru: *ver-et* (Korchmáros, 2021: 179), gdje nalazimo glagol *ver* (tući) proširen sa nastavkom *-et* što daje glagol *veret*, a što znači *dati (koga/što) istući*. Takve derivacijske sufikse gramatike zovu “szófajtartó képzők” – za razliku od onih koji mijenjaju i vrstu riječi. Nadalje, što se tiče strukture ovih glagolskih nastavaka, ako je promotrimo поближе ustanovit ćemo da su oni nastali od ranijeg jednostavnog glagolskog prijelaznog tvorbenog perfektnog nastavka *-t* (Korchmáros, 2021: 181). Međutim, njihova sličnost je danas samo morfološka, ali ne i semantička. Nadalje, što se tiče kauzativa, važno je također istaknuti kako se on, za razliku od faktitiva, tvori i slijedećim tvorbenim nastavcima: *-aszt/-eszt*, *-all/-el*, *-lall/-lel* (Hegedűs, 2019: 454).

2.2. Razlikovanje oblika tvorbenih nastavaka -tat/-tet i -at/-et prema vrsti glagola

Nakon što smo dali opći opis tvorbe faktitiva i kauzativa, vrijeme je da prikažemo kojim glagolima se dodaju oblici -tat/-tet, a kojima se pak dodaju oblici -at/-et. Dakle, što se tiče oblika tvorbenog nastavka koji se dodaje glagolskim osnovama, on ovisi o tome kakav je glagol kojem se pridodaju. Stoga, to može ovisiti o broju slogova u glagolu, o tome završavaju li glagoli na samoglasnik ili na suglasnik, te od dužini finalnog samoglasnika i suglasnika. Nadalje, to može ovisiti i o vrsti korijena kao što je slučaj kod neprijelaznih glagola koji završavaju na -ik (Hegedűs, 2019: 49). Pogledajmo sada tvorbu faktitiva i kauzativa sukladno vrsti glagolskog korijena:

A) Što se tiče oblika -at/-et on se dodaje prema Hegedűs (2019: 49):

a) jednosložnim glagolima: *ír-at, néz-et*;

b) glagolima koji završavaju na suglasnik + t: *választ-at*;

c) glagoli čiji se posljednji dugi samoglasnik skraćuje dodavanjem suglasnika -v: *lő ---- löv-et*;

d) pasivnim korijenskim glagolima: *for(o)g - forg-at, zör(ö)g - zörg-et*.

B) Govoreći o obliku -tat/-tet on se dodaje prema Hegedűs (2019: 49):

a) višesložnim glagolima: *csinál-tat*;

b) glagolima koji završavaju na samoglasnik + t: *tanít-tat, fut-tat*;

c) suglasničkim korijenima glagola *tesz-vesz* tipa: *i-tat, e-tet*;

d) glagolima *sz/d/v* korijena koji imaju kratki suglasnički korijen: *al-tat, fek-tet*;

e) iznimkama sa dugim suglasničkim korijenom: *él-tet, búj-tat*

Također je važno spomenuti kako navedeni tvorbeni nastavci mogu imati i razlikovnu ulogu kada se dodaju istom glagolskom korijenu. To stoga možemo ilustrirati slijedećim primjerima: *járatja a lovát* (pušta konja da ide korakom) - *jártatja a száját* (nepromišljeno brblja) (Sučević Međeral

et al., 2013: 344). Dakle, ovdje vidimo da sufiksi ponekad mogu dovesti do toga da jedan oblik daje glagolu konkretno značenje, dok mu drugi daje preneseno značenje. U svrhu boljeg razumijevanja možemo dodati i slijedeće primjere: *folyat* (pustiti da teče) - *folytat* (nastaviti, održavati); *vágat* (dati rezati) - *vágtat* (galopirati; juriti, hitati) (Sučević Međeral et al., 2013: 244; 786).

2.3. Pravi učinski glagoli i formalno-učinski glagoli

Što se tiče učinskih glagola potrebno je razlikovati dvije skupine: prave učinske glagole i formalno-učinske glagole. Što se tiče prve skupine, za nju je karakteristično to da se ovdje radi o glagolima koji nastaju tako da se glagolskim osnovama doda tvorbeni nastavak koji ih pretvara u glagole sa učinskim semantičkim sadržajem. Ono što je karakteristično za ove glagole je to da oni uglavnom ne postoje kao samostalni leksemi, iako među njima ima i onih koji su se leksikalizirali, ali su zadržali svoje značenje učinskih glagola. Dakle, što se tiče leksikaliziranih glagola iz ove skupine, možemo navesti slijedeće primjere: *csináltat* (dati napraviti), *dolgoztat* (dati obaviti), *hozat* (naručivati, slati po što), *írat* (dati napisati), *süttet* (učiniti da se peče) (Sučević Međeral et al., 2013: 119; 136; 317; 338; 670).

Što se pak tiče formalno-učinskih glagola, oni su procesom leksikalizacije izgubili svoje učinsko značenje, te su time postali glagoli sa aktivnim semantičkim sadržajem. Tako ovdje nalazimo glagole kao što su: *emlékeztet* (podsjetiti), *etet* (hraniti), *itat* (posluživati pićem; opijati; napojiti), *üzemeltet* (pokretati), *vágtat* (galopirati; juriti, hitati) (Sučević Međeral et al., 2013: 188; 200; 341; 783; 786).

3. Semantičke razlike između faktitiva i kauzativa u mađarskom jeziku

U ovom poglavlju ćemo pobliže promotriti i usporediti semantičke razlike između faktitiva i kauzativa u mađarskom jeziku. Stoga, za cilj imamo što jasnije prikazati karakteristike ove dvije podskupine učinskih glagola, a koje su zapravo dvije semantičke varijacije istih. Stoga, kako bismo uspješno objasnili njihovu razliku, pobliže ćemo pogledati po čemu je svaki od njih poseban.

Dakle, ono što je srž njihova razlikovanja se tiče područja njihove tvorbe u pogledu glagola od kojih faktitiv i kauzativ nastaju i kako se stoga razlikuje radnja koju označavaju. Štoviše, na ovaj način ćemo prikazati kako postoji bitna semantička razlika s obzirom na vrstu radnje koju faktitiv i kauzativ označavaju. Dakle, govoreći o polaznim glagolima razlika je ta što faktitiv nastaje od prijelaznih i neprijelaznih glagola, dok kauzativ pak u pravilu nastaje samo od neprijelaznih glagola (Korchmáros, 2021: 183). Kao primjer faktitivnog glagolskog oblika možemo navesti slijedeće: (haját) *vág-at*, (kávét) *főz-et*, (zongorát) *szállít-tat* (Korchmáros, 2006: 183), gdje se jasno vidi prijelaznost radnje na zadane objekte, te jasna namjera da se postigne željeni učinak. Tako imamo *dati skratiti* (kosu), *dati skuhati* (kavu) i *dati prevesti* (klavir). Nasuprot tome pogledajmo slijedeći primjer koji nam prikazuje kauzativni oblik glagola: *kel-tet* (tojásból a csirkét) (Korchmáros, 2006: 183). Promatrajući ovu sintagmu čini se da se radi o glagolu koji stvara učinak, to jest o učinskom glagolskom obliku, ali jasno je da se u ovome slučaju niti se prisiljava, samo se potiče, tj subjekt rečenice aktivno sudjeluje u procesu čiji je rezultat da se pile izlegne iz jajeta, on sudjeluje u procesu na način da ga pospješuje. Dakle, kauzativ ovdje ima samo ulogu pospješivanja radnje koja je u tijeku i on se u biti može kategorizirati kao lažni učinski glagol (Korchmáros, 2006: 183).

4. Faktitiv/kauzativ/permisiv i pomoćni/polupomoćni glagoli

Prije nego što se krenemo baviti učinskim konstrukcijama u francuskom jeziku, potrebno je ponuditi kratki prikaz uloge pomoćnih i polupomoćnih glagola u tvorbi učinskih glagola u nekim jezicima, ali sa fokusom na francuski jezik jer je on, uz mađarski jezik, predmet našeg istraživanja. Ovo poglavlje je stoga nužno, jer francuski je jedan od jezika koji se koristi navedenim tipovima glagola u stvaranju učinskih glagolskih konstrukcija. Uz to ćemo se ukratko i referirati na pojam permisiva koji je kao glagolski oblik dio ove dijeteze ili glagolskog stanja.

Dakle, u nekim jezicima pomoćni i polupomoćni glagoli su sastavni element u tvorbi učinskih konstrukcija, dok u se gramatikama nekih jezika ne evidentiraju takve jedinice kao zasebna glagolska podvrsta. Tako, naprimjer, pojam pomoćnih i polupomoćnih glagola postoji u engleskom, njemačkom, talijanskom i francuskom jeziku, dok ih jezici kao što su mađarski i ruski ne poznaju, a što će reći da ih njihove gramatike ne poznaju kao zasebnu vrstu glagola (Mihalovics,

1980: 86). S obzirom na to da je naša tema usporedba učinskih glagolskih konstrukcija u francuskom i mađarskom jeziku, a budući da mađarski jezik ne poznaje pojam pomoćnih i polupomoćnih glagola kao zasebne kategorije, pogledajmo stoga semantičku pozadinu tih glagola u kontekstu učinskih glagolskih konstrukcija. Dakle, što se tiče polupomoćnog glagola *faire* on je u kombinaciji s infinitivom usmjeren na semantički sadržaj glagola u infinitivu, dok za razliku od njega polupomoćni glagol *laisser* zadržava svoj izvorni semantički sadržaju kombinaciji sa infinitivom (Mihalovics, 1980: 88), budući da se on ne stapa u značenju sa glagolom u infinitivu, nego označava dopuštanje da se radnja infinitiva izvrši. Tako ovdje nalazimo razliku između faktitivno/kauzativne i permisivne situacije. Stoga možemo zaključiti da dok polupomoćni glagol *faire* pretpostavlja uporabu volje nad vršiteljem radnje s ciljem da je on izvrši (što je zapravo u pravom smislu i bit faktitivnosti), polupomoćni glagol *laisser* pretpostavlja davanje dozvole vršitelju radnje da nešto učini (Damić Bohač, 2019: 174 – 175), odnosno puštanja da se neki proces nesmetano odvija (ne intervenirati u njegov tijek). Nadalje, u funkciji polupomoćnih glagola pri tvorbi faktitiva (kauzativa) u francuskom jeziku ponekad nalazimo i slijedeće glagole: *forcer* (prisiliti), *obliger* (obvezati), *inciter* (potaknuti), *contraindre* (prisiliti), *ordonner* (narediti), *donner l'ordre* (izdati naredbu), *prier* (zamoliti), *demander* (zahtijevati). Važno je također naglasiti kako svi oni dolaze u kombinaciji sa infinitivom pa stoga mogu obnašati funkciju faktitivno-kauzativnih polupomoćnih glagola (Mihalovics, 1980: 88). Nadalje, ono što im daje faktitivno-kauzativni sadržaj je njihova prinudno-manipulativna priroda (Batistić, 1978: 76). Međutim, njih nećemo dalje razrađivati budući da oni sami po sebi nisu dio onoga što se naziva faktitivna perifraza (Damić Bohač, 2019: 173) u francuskom jeziku, a kojom ćemo se baviti u slijedećem poglavlju.

5. Tvorba faktitiva (kauzativa) u francuskom jeziku

Za razliku od mađarskog jezika gdje se faktitiv i kauzativ tvorbe dodavanjem odgovarajućih tvorbenih nastavaka, u francuskom jeziku oni se tvore pomoću polu-pomoćnih glagola *faire* (činiti) i *laisser* (pustiti) u kombinaciji s infinitivom, a koji označava radnju rečenice. Nadalje, uz njih i glagoli percepcije, kao što su *voir* (vidjeti) i *entendre* (čuti), također stvaraju učinske situacije. Pogledajmo sada kako to izgleda sa svakim tipom navedenih glagola, pri čemu ćemo se poslužiti primjerima koje daje Damić Bohač (2019: 173):

a) glagol *faire* + infinitiv: *Je fais lire les enfants.* (Dajem djeci da čitaju.) – Dakle, ovdje se radi o radnji kojoj je uzrok gramatički subjekt i pri tome ova radnja je rezultat njegove volje (Damić Bohač, 2019: 174), a koju obavlja logički subjekt, u ovome slučaju djeca izvršavajući radnju čitanja. Nadalje, ono što je bitno istaknuti je to da je struktura *faire* + *infinitiv* + *objekt infinitiva* strogo zadana, što će reći da je ovaj poredak riječi obavezan (Damić Bohač, 2019: 173). Međutim, drukčije pravilo se primjenjuje kada se objekt zamjenjuje zamjenicom, a o čemu će pobliže biti riječ u poglavlju posvećenu objektu i faktitivno-kauzativnim situacijama.

b) glagol *laisser*: što se tiče glagola *laisser* pravila su fleksibilnija nego kod glagola *faire*. Stoga pogledajmo slijedeći primjer da bismo to mogli pobliže objasniti: *Je laisse lire les enfants.* /*Je laisse les enfants lire.* (Puštam djecu da čitaju.). Dakle, kao što vidimo ovdje je proizvoljno hoćemo li koristiti konstrukciju *laisser* + *infinitiv* + *objekt* (logički subjekt) ili *laisser* + *objekt* (logički subjekt) + *infinitiv*. Razlog tome je taj što je veza između glagola *laisser* i infinitiva slabija nego između glagola *faire* i infinitiva pri čemu se particip glagola *faire* u faktitivno-kauzativnoj situaciji ne slaže sa rodom i brojem objekta radnje (Damić Bohač, 2019: 173), a što bi bilo za očekivati u nefaktitivnoj konstrukciji. Dakle, ono što možemo zaključiti je to da faktitivno-kauzativna situacija uvedena sa glagolom *laisser* izražava pasivnost gramatičkog subjekta (Le Bon Usage, 2008: 987), to jest njegovo tolerantno sudjelovanje u radnji (Damić Bohač, 2019: 175).

c) glagol *voir*: glagoli percepcije kao što je glagol *voir* funkcioniraju po načelu glagola *laisser* u faktitivno-kauzativnim situacijama (Damić Bohač, 2019: 173), dakle njihov odnos prema infinitivu i objektu (logičkom subjektu) u rečenici je fleksibilan. Što se tiče situacije, ovdje gramatički subjekt ni na koji način ne vrši utjecaj na vršenje radnje od strane logičkog subjekta ili agensa, kao što vidimo u primjeru: *Paul a vu payer ses dettes par Jean.* (Pavao je vidio Ivana kako plaća njegove dugove.) (Damić Bohač, 2019: 175). Dakle, gramatički subjekt, to jest *Pavao* je ovdje samo promatrač radnje koju izvršava *Ivan*, u funkciji *logičkog subjekta* ili *agensa* radnje koja je u *Pavlovom* interesu, a to je u ovom slučaju radnja koju predstavlja glagol *payer* (platiti). Nadalje, u ovoj rečenici funkciju *logičkog subjekta* ili *agensa* ne obavlja objekt, za razliku od rečenice u prethodnom odlomku. O razlikama o tome tko vrši funkciju logičkog subjekta ili agensa radnje će biti više riječi u poglavljima posvećenima logičkom subjektu ili agensu, te objektu.

6. Temeljni pregled aktanata u učinskim konstrukcijama

Slijedeća razlika o kojoj će biti riječ se tiče vršitelja radnje u učinskim konstrukcijama. No prije nego što krenemo na поблише objašnjavanje aktanata u faktitivnim i kauzativnim situacijama u mađarskom i francuskom jeziku, dat ćemo kratki opis kako funkcioniraju gramatički i logički subjekti, to jest vršitelji radnje u ovim situacijama. Dakle, ono što je ključno istaknuti ovdje jest postojanje dvaju subjekata ili vršitelja radnje. Stoga, kao prvi navedimo gramatički subjekt, koji je pokretač ili uzrok radnje, te kao drugi istaknimo logički subjekt ili agens, koji je stvarni vršitelj radnje (Mihalovics, 1980: 82). Nadalje, pokretač radnje uvijek stoji u nominativu, dok logički subjekt ili agens stoji u nekom drugom padežu (Mihalovics, 1980: 83). Uz njih postoji i potencijalni treći sudionik, odnosno objekt učinskog glagola, a što ovisi o tome o kakvoj se konstrukciji agensa radi (Damić Bohač, 2019: 174). O logičkom subjektu (agensu), te objektu kao logičnom subjektu biti će više riječi u poglavljima koja su isključivo posvećena njima. Dakle, prilikom temeljnog prikaza vršitelja (agensa) i njihove funkcije poslužit ćemo se definicijama koje daje Lucien Tesnière u svojoj knjizi Elementi strukturalne sintakse. Dakle, na ovaj način nastavljamo poglavlje dajući opći uvid u ovu jezičnu pojavu, to jest prisustvo više od jednog vršitelja radnje u učinskim rečenicama, a ovisno o tipu ishodišne glagolske osnove. Dakle, radi detaljnog prikaza poslužimo se slijedećim primjerima (Tesnière, 2015: 262 – 263):

a) Glagol sa jednim aktantom/valencijom – *umrijeti*. Pogledajmo stoga kako ovaj glagol funkcionira sa jednim aktantom:

Alfred umire. (Alfred meurt.) – Ovdje dakle nalazimo gramatički subjekt koji vrši radnju rečenice, to će reći radnju *umiranja*, to jest on izvršava radnju kao jedini mogući vršitelj radnje ovoga glagola. Međutim, ako ovaj glagol stavimo u učinsku konstrukciju onda nalazimo, naprimjer, slijedeće: *Bernard čini da Alfred umre (Bernard fait mourir Alfred.)*. Sada ovdje imamo dva vršitelja (aktanta) glagola *umrijeti*, a to su *Bernard* koji ubija *Alfreda*, i *Alfred* koji umire. Stoga, možemo zaključiti kako glagoli koji imaju jednoga aktanta, u učinskoj konstrukciji dobit će dva aktanta. Pogledajmo potom kako to izgleda kada imamo glagol koji izvorno ima dva aktanta.

b) Glagol sa dva aktanta/dvije valencije – *učiti*. Dakle, glagol *učiti* ima dva aktanta, a to su gramatički subjekt, to jest onaj koji izvršava radnju učenja, te objekt, to jest ono što je predmet radnje učenja. Stoga, pogledajmo slijedeći primjer: *Alfred uči gramatiku. (Alfred apprend la*

grammaire). Dakle, prvi aktant u ovoj rečenici je *Alfred*, odnosno gramatički subjekt koji je vršitelj radnje *učenja*. Drugi sudionik u situaciji je pak *gramatika*, koja je objekt to jest predmet na kojem se izvršava radnja *učenja*. Međutim, pogledajmo što se događa kada se glagol učiti stavi u učinsku konstrukciju: *Karlo daje Alfredu da uči gramatiku*. (*Charles fait apprendre la grammaire à Alfred*). Dakle, sada ovdje imamo tri aktanta radnje *učenja*. Novi aktant kojeg uvodimo u rečenicu je *Karlo* koji sada djeluje na *Alfreda* da uči *gramatiku*, to jest on ga primorava na izvršavanje radnje koja je predmet njegove želje, te je stoga on njezin inicijator (Mihalovics, 1980: 83). Što se tiče pak uloge *Alfreda*, on kao i u originalnoj rečenici izvršava ulogu aktanta koji uči *gramatiku*, ali sada to čini kao vršitelj *Karlove* volje. Naposljetku, što se tiče trećega aktanta radnje, to je i dalje *gramatika* kao objekt, to jest predmet na kojem se odvija radnja *učenja*, što nam pokazuje da njezin status u rečenici ostaje nepromjenjiv za razliku od Karlovog statusa.

c) glagol sa tri aktanta/valencije – *dati*. Pogledajmo sada kakva je situacija sa aktantima kod ovakvog glagola. Dakle, ovdje ćemo se poslužiti ovim primjerom: *Karlo daje knjigu Alfredu*. (*Charles donne le livre à Alfred*). Dakle, što se tiče aktanata u ovoj rečenici, među njima je prvi *Karlo* koji izvršava radnju glagola *dati*, potom imamo *knjigu* koja je drugi aktant u svojstvu objekta radnje *davanja*, i na kraju imamo *Alfreda* koji je, kao treći aktant, onaj kojemu je cilj radnje namijenjen, to jest on je primatelj objekta i rezultata radnje. Sada kada smo ovo objasnili, promotrimo kako to izgleda kada se glagol *dati* stavi u učinsku konstrukciju. Dakle, slijedeći načelo povećanja broja aktanata radnje za jedan, ovdje uvodimo četvrtoga aktanta. Pogledajmo stoga slijedeći primjer: *Daniel čini da Karlo da knjigu Alfredu*. (*Daniel fait donner le livre à Alfred par Charles*). Stoga, Daniel ovdje postaje četvrti aktant radnje i time njezin jer on koristi *Karla* u svojstvu posrednika radnje koju namjerava izvršiti, to jest osigurati da se knjigu da *Alfredu*.

7. Aktanti u učinskim situacijama u mađarskom jeziku

Pogledajmo sada kako funkcioniraju aktanti u *faktivnim* i *kauzativnim* situacijama u mađarskom jeziku, pri čemu ćemo se poslužiti primjerima koje daje Hegedűs (2019: 453):

A) Faktitivne situacije - kako se ovdje radi o izvorno prijelaznim glagolima, oni stoga izražavaju radnju koju je pokrenuo gramatički subjekt rečenice, a kojoj je cilj njezino izvršenje na željenom objektu. Stoga pogledajmo slijedeće primjere ovisno o aktantima:

a) *A tanár a diákkal olvastatja a verset. (Učitelj je dao učeniku da pročita pjesmu.)* – Dakle, ovdje nalazimo glagol *olvas* (čitati) koji sam po sebi ima dva aktanta radnje, što će reći gramatički subjekt koji čita i predmet koji se čita. Stoga, u uobičajenoj situaciji rečenica bi zvučala ovako: *A diák olvassa a verset. (Učenik čita pjesmu.)*. Dakle, prvi aktant je gramatički subjekt, to jest *učenik*, koji *čita*, a drugi aktant je *pjesma*, to jest objekt radnje *čitanja*. Kada se u ovakvome slučaju uvede učinski oblik glagola, tada dobivamo primjer prve rečenice gdje se uvodi novi aktant, to će reći učitelj u ovom primjeru, a koji sada pokreće radnju čitanja kod učenika sa ciljem da on izvrši radnju koju je on zamislio. Tada učitelj postaje gramatički subjekt rečenice, dok učenik kao vršitelj radnje stječe ulogu logičkog subjekta ili agensa i to u funkciji subjekta kao sredstva putem kojeg se obavlja željena radnja gramatičkog subjekta (Hegedűs, 2019: 453). Dakle, sada u stvari imamo dva subjekta u istoj rečenici od kojih prvi subjekt pokreće radnju što je označeno gramatičkim nastavkom *-tat* na glagolu *olvas*, dok je sama radnja glagola *olvas* u nadležnosti učenika kao logičkog subjekta ili agensa koji vrši tu radnju, a što označava padežni nastavak *-val*, koji se ovdje stapa sa završnim suglasnikom postavši *-kal*. O ovome će biti više riječi u poglavlju posvećenom ovom tipu subjekta. Uz ovo pogledajmo još jedan primjer faktitivne situacije.

b) *A háziasszony kitakarította a lakást (a takarítónővel.) (Domaćica je dala (kućnoj pomoćnici) da se očisti stan.)* – Promatrajući ovu rečenicu nalazimo glagol *kitakarít* (urediti; počistiti) koji je također glagol sa dva aktanta. Tako u rečenici: *A háziasszony kitakarítja a lakást.*, prvi aktant bi bila domaćica koja kao vršitelj radnje čišćenja vrši radnju na drugom aktantu, to jest na objektu radnje, u ovome slučaju *stanu*. Međutim, u faktitivnoj situaciji se uvodi treći aktant radnje, a to je onaj posredstvom kojega se izvršava radnja koju je potaknuo gramatički subjekt rečenice. Budući da je navedenom primjeru logički subjekt stavljen unutar zagrada, to nam ukazuje na to da ova rečenica može imati jasan smisao i bez jasno izraženog logičkog subjekta ili agensa radnje. Dakle, možemo zaključiti da je zbog prirode glagolskog oblika, to jest faktitiva, jasno da netko izvršava radnju u ime aktanta koji je potaknuo njezino izvršavanje. Stoga, prisutnost logičkog subjekta ili agensa radnje je logična iako njegov identitet nije izražen u rečenici.

B) Kauzativne situacije – dok je u faktitivnim situacijama logički subjekt ili agens onaj koji vrši radnju, u kauzativnim situacijama objekt rečenice je vršitelj radnje. Nadalje, dok je radnja u faktitivnim situacijama posljedica namjera gramatičkog subjekta, u kauzativnim situacijama gramatički subjekt uzrokuje radnju, sa manje ili više svjesnom namjerom te on više ili manje

sudjeluje u radnji koju vrši objekt u rečenici. Dakle, iako oba aktanta sudjeluju u radnji, oni to nekada čini većim, a nekada pak manjim intenzitetom (Hegedűs, 2019: 454). Stoga pogledajmo kako funkcioniraju aktanti radnje u kauzativnim situacijama na slijedećim primjerima (Hegedűs, 2019: 454):

a) *A mama fürdeti/fürösztí a gyereket. (Mama čini da se dijete kupa.)* – Ovoj rečenici moramo pristupiti iz položaja znanja o intenzitetu kojim djeluju aktanti radnje. Glagol *fürdik*, u indikativu, je glagola sa jednim aktantom. Stoga, na temelju ovoga bismo imali slijedeće: *A gyerek fürdik. (Dijete se kupa.)*. Dakle, gramatički subjekt u ovoj rečenici, to jest *dijete* vrši ovu radnju samostalno i u skladu sa vlastitom namjerom, dok u kauzativnoj situaciji majka postaje gramatički subjekt i time također postaje uzrok radnje. Međutim, mi ne znamo koliki je intenzitet njezinog sudjelovanja u njoj. Štoviše, znamo da je *dijete* vršitelj te radnje, ali ni u njegovom slučaju ne znamo kolikim intenzitetom je vrši. Međutim, možemo pretpostaviti kako ima znatnu samostalnost u njezinom izvršavanju. U svrhu boljeg razumijevanja kauzativnih situacija pogledajmo i slijedeći primjer.

b) *A lányom növesztí a haját. (Moja kći čini da joj raste kosa.)* – U ovom primjeru kao ishodište služi glagol *növekszik* (rasti) koji ima jednog aktanta. Tako u rečenici *A haj növekszik* imamo kosu koja raste sama od sebe u skladu sa prirodom samog gramatičkog subjekta i time odgovarajuće radnje. Međutim, u kauzativnoj situaciji uveden je drugi aktant, to jest *kći*, koja uzrokuje da joj *kosa* pojačano raste osiguravši joj najbolje uvjete za rast. Nadalje, glagol koji se ovdje sada pojavljuje je glagol *növeszt*, a koji je rječnički glagolski oblik i koji kao prijelazni glagol ima kauzativnu funkciju, te ima dva moguća značenja, a koja upućuju na njegovu kauzativnu prirodu. Dakle, on može značiti *pustiti da raste* i *pomoći da raste* (Sučević Međeral et al., 2013: 544). Slijedeće pitanje koje zahtijeva odgovor je kolika je prisutnost *djevojčine* namjere da *pospješi rast svoje kose*. Dakle, budući da ne znamo intenzitet njezine namjere, optimalan rast njezine kose može biti posljedica njezine svjesne namjere, ili nesvjesne namjere putem radnje njege *kose*, a koja potiče njezin rast. Stoga, mi ne znamo niti iz ove rečenice koliko svjesno *djevojka* sudjeluje u vršenju ove radnje, ali ono što sigurno znamo je to da njezina *kosa* neprestano raste. Promotrimo još jedan primjer kauzativne situacije kako bismo dobili uvid u sve moguće primjere.

c) *A tanár elültette Pistikét Józsika mellől, mert állandóan beszélgettek. (Učitelj je dao premjestiti Pistikea od Jozsike jer su neprestano razgovarali.)* – Ovdje nalazimo iznimnu situaciju u kojoj se

kauzativ podudara sa situacijom usmjerenom na objekt. Stoga, prije nego što pređemo na razradu ove rečenice, objasnimo što je to situacija usmjerena na objekt. Stoga, ovdje se radi o situaciji u kojoj gramatički subjekt i radni subjekt podudaraju (Hegedús, 2019: 454). Dakle, ako pogledamo ovu rečenicu ustanovit ćemo kako se ne može jasno procijeniti radi li se ovdje o kauzativnoj situaciji ili o situaciji usmjerenom na objekt rečenice. To je zbog toga što se ovdje radi o glagolima *elül* (sjesti na drugo mjesto) i *elültet* (premjestiti) (Sučević Međeral et al., 2013: 183), a koji je glagol usmjeren na objekt, to jest on je usmjeren na predmet radnje koju obavlja gramatički subjekt u rečenici. Dakle, ovdje možemo predložiti dva prijevoda:

1) Ako pretpostavimo da je riječ o kauzativnoj situaciji, tada imamo kauzativni oblik glagola *elül* pa će u tome slučaju prijevod rečenice zvučati ovako: *Učitelj je dao premjestiti Pistikea od Jozsike jer su neprestano razgovarali.*

2) Međutim, ako je riječ o situaciji usmjerenom na objekt, u tome slučaju kao polazište imamo glagol *elültet* te stoga predlažemo ovaj prijevod rečenice: *Učitelj je premjestio Pistikea od Jozsike jer su neprestano razgovarali.*

Dakle, budući da se ovdje radi o podudaranju tvorbenih nastavaka *-at/-et* i *-tat/-tet* u tvorbi kauzativnog oblika glagola i glagola usmjerenih na objekt kao što je *elültet*, mi često ne možemo jasno razlikovati o kojoj od dvije navedene situacije se radi, to jest radi li se o kauzativnoj ili na objekt usmjerenom situaciji (Hegedús, 2019: 454). Stoga, ovakav primjer može dovesti do nepotpune elaboracije semantičkog sadržaja situacije.

8. Aktanti radnje u učinskim situacijama u francuskom jeziku

Kao što smo već pojasnili u uvodnom poglavlju, u francuskom jeziku ne nalazimo razlikovanje termina *faktiv* i *kauzativ*. Međutim, to ne znači da ne postoje obilježja *faktivna* i *kauzativna* u različitim rečenicama, to jest da ne postoje jasno razlučive *faktivne* i *kauzativne* situacije. Stoga, pogledajmo na slijedećim primjerima koji su to aktanti ovisno o *valentnosti* glagola, a što označava sposobnost glagola da se javlja sa jednim ili više nominala, dok se nominali javljaju kao imenice, zamjenice i imenske fraze (Batistić, 1978: 59-60). Poslužimo se stoga primjerima iz francuske gramatike Nouvelle Grammaire du Français (2004: 101):

A) Sa glagolom *faire*:

a) *La tempête de 1999 a fait tomber beaucoup d'arbres dans le parc du château de Versailles.* (Oluja iz 1999-te godine je prouzrokovala pad mnogih stabala u parku Versajskog dvorca.) – Smjestimo najprije glagol *tomber* (pasti) u kontekst broja aktanata ovisno o valentnosti glagola s obzirom na njegove aktante. Dakle, ovaj glagol u uobičajenoj uporabi ima samo jednog aktanta radnje. Tako bismo naprimjer imali rečenicu: *Les arbres tombent.* (Stabla padaju.). Međutim, kada ga stavimo u *učinski* oblik, tada on dobiva još jednog aktanta radnje, koji čini, to jest uzrokuje da *stabla padnu*. Dakle, u primjeru koji smo naveli, taj aktant je *la tempête* (oluja), koja time postaje gramatički subjekt rečenice i time uzrok radnje koja se je odvila (Nouvelle Grammaire du Français, 2004: 101). Nasuprot tome, *stabla* postaju objekt radnje, ali istovremeno i *logički subjekt* ili *agens* rečenice budući da su ona ta koja *padaju* pod djelovanjem sile koju stvara *oluja*. Što se tiče vrste situacije, prema značenju možemo zaključiti da se ovdje radi o kauzativnoj situaciji jer *stabla* su ta koja vrše radnju *padanja*. Nadalje, služeći se jezikom gramatike *Le Bon Usage* (2008: 1046) možemo reći i da se ovdje radi o faktitivnoj perifrazi sa kauzativnim smislom, dakle *stabla* su ovdje ta koja vrše radnju *padanja* kao rezultat završenog čina uzrokovanja radnje od strane *oluje* kao gramatičkog subjekta rečenice. Pogledajmo potom kakvu situaciju nalazimo u slijedećem primjeru.

b) *Il faut que je fasse réparer la télévision qui ne marche plus.* (Potrebno je da dam popraviti televizor koji više ne radi.). Ova rečenica počiva na glagolu *réparer* (popraviti) koji po svojoj prirodi ima dva aktanta. To su gramatički subjekt, koji je vršitelj radnje, te objekt, to jest predmet na kojem se vrši radnja. Stoga, s ciljem da bude jasnije prikažimo to u slijedećoj rečenici: *Je répare la télévision.* (Ja popravljam televizor.). Dakle, kao što vidimo vršitelj radnje ovdje je osobna zamjenica *je* (ja), dakle osoba u prvom licu jednine, dok je objekt radnje *la télévision* (televizor). Međutim, kada ovaj glagola stavimo u učinsku situaciju, on tada dobiva i trećeg aktanta radnje. Stoga, u ovome primjeru gramatički subjekt čini da netko drugi popravi *televizor*, i taj treći aktant postaje vršitelj radnje, dok je gramatički subjekt njezin pokretač. Dakle, treća osoba se tada nalazi u poziciji logičkog subjekta ili agensa radnje u rečenici. Nadalje, ovdje se radi o vrsti rečenice u kojoj nije istaknuto tko je taj treći aktant. Međutim, sama priroda rečenice nam ističe logičnu prisutnost trećega aktanta, to jest onoga koji vrši radnju popravka *televizora*. Što se tiče vrste

situacije u ovoj rečenici, možemo zaključiti kako se ovdje radi o faktitivnoj situaciji budući da gramatički subjekt rečenice čini da netko drugi izvrši radnju na objektu radnje.

B) Sa glagolom *laisser*:

a) *Taisez-vous! Laissez parler Pauline! (Zašutite! Pustite Paulinu da govori!)* – U ovoj rečenici vidimo naredbu koju izriče nevidljiva osoba, izdajući je nepoznatom broju gramatičkih subjekata s ciljem da dozvole *Paulini*, logičnom subjektu rečenice, da izvrši radnju glagola *parler* (govoriti). Pri ovome je jasno da Paulina već ima želju govoriti, te da je cilj glagola *laisser* ukazati na nesprečavanje ispunjenja željene radnje (Nouvelle Grammaire du Français, 2004: 101). Nadalje, kao što smo već objasnili u poglavlju o tvorbi faktitiva (kauzativa) u francuskom jeziku, glagol *laisser* dovodi do stvaranja situacije u kojoj gramatički subjekt pasivno sudjeluje u radnji, odnosno gramatički subjekt je tolerira. Štoviše, budući da on dopušta odvijanje radnje, on na taj način ima ulogu njezinog uzroka. Stoga, u načelu ovdje se također radi o učinskoj situaciji, ali na pasivan način. Nadalje, poslužimo se slijedećim primjerom da bismo osigurali bolje razumijevanje uporabe glagola *laisser* u ovim situacijama.

b) *Oh! Vous avez laissé tomber vos gants! (Oh! Ispale su Vam rukavice!)* – Kao što vidimo, ovaj primjer je drukčiji u odnosu na prethodni budući da gramatički subjekt bez namjere dovodi do izvršenja radnje koju vrši objekt u svojstvu logičkog subjekta. Dakle, zbog nepažnje gramatičkog subjekta, objekt, to jest logički subjekt rečenice, *gants* (rukavice) je pao na pod. Stoga, možemo zaključiti kako izvršenje ove radnje nije ovisilo o volji gramatičkog subjekta.

9. Komparativna analiza aktanata u učinskim situacijama u francuskom i mađarskom jeziku

U ovom poglavlju ćemo se baviti pregledom funkcije *logičkog subjekta* ili *agensa*, to jest ovlaštenog vršitelja radnje u *učinskim* situacijama u mađarskom i francuskom jeziku. Budući da će u ovom poglavlju biti riječ o ovom ključnom aktantu, poslužiti ćemo se primjerima iz oba jezika kako bismo pobliže objasnili kako on funkcionira u rečenici. Stoga, u prvom potpoglavlju će biti riječ o logičkom subjektu kao sredstvu putem kojega se vrši radnju koju inicira gramatički subjekt, dok će u drugom potpoglavlju biti riječ o poziciji objekta radnje u faktitivno-kauzativnim konstrukcijama, uključujući i situacije kada on vrši funkciju logičnog subjekta ili *agensa* radnje u

rečenici. Naposljetku, govorit ćemo o pronominalizaciji logičkog subjekta ili agensa radnje u francuskom jeziku budući da pri tome dolazi do promjena u sintaksi, a što je izuzetno bitna pojava u jeziku.

9.1. Logički subjekt ili agens (vršitelj radnje) u učinskim situacijama u mađarskom i francuskom jeziku

9.1.1. Uvodni prikaz oblikovanja logičkog subjekta ili agensa radnje u učinskim situacijama u francuskom i mađarskom jeziku

Ovo potpoglavlje započinjemo postepenim objašnjavanjem kako se dodavanjem novih aktanata dolazi do konstruiranja *logičkog subjekta* ili *agensa radnje*, to jest u kojim elementima učinske rečenice ga nalazimo, a što ovisi o valentnosti glagola, to jest o tome koliko glagol ima argumenata (koji u događajnoj strukturi odgovaraju aktantima).

Pogledajmo stoga slijedeće usporedne primjere koje nam daje Mihalovics (1980: 81), a koji se temelje na glagolu *piti* (iszik; boire) kao ishodištu radnje u rečenicama:

a) *A papír elég. – Le papier brûle. (Papir gori.)* – Ovdje najprije dajemo kao primjer rečenicu u kojoj je gramatički subjekt *papir* koji *gori*. Ovo je rečenica u kojoj aktant “vrši” radnju rečenice sam bez tuđe- pa i vlastite - intervencije; štoviše, s njime se dotični događaj samo “odvija” sam od sebe, pri čemu je on ovdje jedini aktant situacije.

b) *Péter elégeti a papírt. – Pierre brûle le papier. (Petar pali papir.)* – Ova se rečenica razlikuje od prethodne u tome što je ovdje uveden drugi argument glagola (ili aktant radnje), a to je Petar kao novi gramatički subjekt rečenice, dok gramatički subjekt prve rečenice, to jest *papir*, postaje objekt ove rečenice. Dakle, u ovome slučaju novi vršitelj (aktant) vrši radnju na drugoj figuri (aktantu).

c) *Anna elégetteti a papírt Péterrel. – Anna fait brûler le papier par Pierre. (Ana daje Petru da spali papir.)*. U ovoj rečenici sada uvodimo trećeg argumenta (aktanta), to jest *Anu*, koja sada postaje gramatički subjekt rečenice, ali i pokretač radnje budući da se ovdje sada radi o faktitivnoj situaciji. Nasuprot njoj *Petar* sada postaje logički subjekt ili agens radnje, to jest on sada izvršava

radnju *paljenja papira* u skladu sa izvršavanjem *Anine* volje. I sada ovdje dolazimo do onoga što je ključno podrobnije objasniti, a to je tvorba agensa učinskih rečenica.

9.1.2. Oblikovanje logičkog subjekta ili agensa radnje u učinskim situacijama u francuskom i mađarskom jeziku

Dakle, i u mađarskom i u francuskom jeziku vidljivo je da se *logički subjekt* ili *agens* u *učinskoj* rečenici nalazi u nekom padežu, a koji nije nominativ jer kako smo već objasnili, samo gramatički subjekt rečenice stoji u nominativu. Dakle, što se tiče agensa u učinskoj rečenici u mađarskom jeziku on uvijek bez iznimke dolazi u instrumentalu te se uvodi sa padežnim nastavkom za instrumental *-vall/-vel* (Hegedűs, 2019: 453), a koji pri stapanju sa imenicom poprima njezin završni suglasnik, dok ostaje nepromjenjiv u imenicama koje završavaju na samoglasnik. Tako bismo u doslovnom prijevodu na hrvatski jezik rekli da netko (gramatički subjekt) čini nešto s nekime (agens). Međutim, agens vrši radnju samostalno u ovakvoj rečenici obavljajući je u ime gramatičkog subjekta.

Analogno ovome u francuskom jeziku se agens u učinskoj rečenici može uvesti na dva načina. U oba slučaja se radi o tome da je agens uveden u dativu, a jedina razlika je to koristi li se pri tome prijedlog *par* ili prijedlog *à* (Damić Bohač, 2019: 174). Što se značenja tiče, ovdje nema razlike osim u slučaju kada imamo situaciju sa prijedlogom *à* jer on može istovremeno predstavljati agensa u učinskoj rečenici, ali i onoga koji uživa korist izvršavanja radnje ukoliko se radi o radnji koju gramatički subjekt daje vršiti agensu u korist četvrtog aktanta, i to samo onda kada se radi o radnji koju predstavljaju prijelazni glagoli (Damić Bohač, 2019: 174). Pogledajmo stoga slijedeće primjere koje nam daje Damić Bohač (2019: 174):

a) *Jacques a fait construire une maison à un entrepreneur. (Jakov je dao jednom poduzetniku da sagradi kuću.)*

b) *Jacques a fait construire une maison à sa mère. (Jakov je dao da se izgradi kuća za njegovu majku.)*

Dakle, u prvoj rečenici nam je jasno da je ovdje vidljiva prisutnost agensa u učinskoj rečenici budući da nam logika nalaže da je *poduzetnik* taj koji vrši radnju po *Jakovljevoj* volji. Međutim,

što se tiče druge rečenice ovdje možemo logički pretpostaviti da *Jakov* nije angažirao svoju *majku* da mu izgradi kuću, te je ona ovdje ona za koju se kuća gradi. Međutim, da bismo izbjegli moguću nejasnoću što se tiče toga tko je agens radnje, a tko je primatelj koristi od izvršene radnje, tada uvodimo prijedlog *par*, a koji isključivo označava agensa radnje, dok prijedlog *à* u ovakvoj rečenici označava isključivo primatelja koristi od izvršene radnje (Damić Bohač, 2019: 174). Stoga, Damić Bohač (2019: 174) nam nudi slijedeći primjer:

c) *Jacques a fait construire une maison à sa mère par un entrepreneur.* (*Jakov je dao jednom poduzetniku da izgradi kuću za njegovu majku.*)

Dakle, ovdje je sada kristalno jasno da je *majka* kao aktant ona koja prima korist od izvršene radnje, dok je *poduzetnik* kao aktant onaj koji vrši radnju u *Jakovljevo* ime, to jest on je agens u ovoj učinskoj rečenici. Što se tiče padeža, oba navedena aktanta, to jest *poduzetnik* i *majka*, se nalaze u dativu i to se ne mijenja makar su u različitim ulogama u rečenici.

Za kraj pogledajmo još slučaj kada imamo prisutnog, ali neidentificiranog agensa u učinskoj rečenici. Prije nego se poslužimo primjerom potrebno je objasniti kako znamo kada je gramatički subjekt ovlastio nekoga da obavlja radnju u njegovo ime, a da pri tome nije istaknuo postojanje *agensa*. Činjenica koja nam to potvrđuje je prijelazni glagol u učinskoj konstrukciji, a koji ukazuje da radnju netko vrši u ime gramatičkog subjekta. Tako u primjeru kojeg nam daje Damić Bohač (2019: 173) vidimo slijedeće:

Mon frère fait construire une maison. (*Moj je brat dao sagraditi kuću.*) – Dakle, ovdje je samo po sebi jasno da neki agens gradi kuću u *bratovo* ime jer nam na to ukazuje prijelazni glagol *construire* (graditi) u učinskoj strukturi u kombinaciji sa polupomoćnim glagolom *faire*. Iako nije riječ o eksplicitnom isticanju, implicitno se podrazumijeva prisutnost agensa iako on nije eksplicitno određen (Damić Bohač, 2019: 173).

Ista stvar je prisutna u mađarskom jeziku kao što se vidi u primjeru koji nam daje Hegedűs (2019: 453):

A háziasszony kitakarítottja a lakást. (*Domaćica je dala da se očisti stan.*) – Dakle, kako je glagol *kitakarít* (očistiti) prijelazni glagol i s obzirom na to da se nalazi u učinskoj konstrukciji, jasno nam je da ovdje nepoznati agens vrši radnju u ime gramatičkog subjekta, to jest u ime *domaćice*.

To “prazno mjesto” u faktitivnim konstrukcijama u svim jezicima može se nadopuniti na temelju zajedničkog poznavanja svijeta govornika, ako je to potrebno. S druge strane, često ovakve konstrukcije s “potisnutim” i neekspliciranim agensom nastaju upravo zato što vršitelj radnje doista nije bitan, ili ga govornik ne želi imenovati.

Pogledajmo potom kakav status može imati objekt rečenice u učinskoj situaciji u oba jezika.

9.2. Objekt kao aktant u učinskim rečenicama u mađarskom i francuskom jeziku

Ovo potpoglavlje ćemo posvetiti objektu kao aktantu u učinskim rečenicama u francuskom i mađarskom jeziku. Najprije valja istaknuti kako postoje dvije vrste objekta u ovakvim rečenicama. Stoga ćemo putem slijedećih primjera objasniti tu razliku, pri čemu ćemo se koristiti najprije primjerima iz francuskog jezika koje nam daje Damić Bohač (2019: 174):

A) Objekt polupomoćnog glagola kao subjekt infinitiva u učinskoj konstrukciji

a) Slučaj sa neprijelaznim glagolom: *Mon frère a fait entrer les enfants.* (Moj brat je učinio da djeca uđu.) - U ovom primjeru nalazimo objekt koji u stvari vrši funkciju agensa učinske rečenice. O ovom slučaju to su *les enfants* (djeca), koja su istovremeno vršitelj radnje infinitiva *entrer* (ući) i objekt polupomoćnog glagola *faire*. Budući da ovdje infinitiv nema objektu dopunu, ovdje se radi o izravnoj konstrukciji agensa (objekta polupomoćnog glagola) (Damić Bohač, 2019: 174)

b) Slučaj sa prijelaznim glagolom: *Mon frère a fait chanter les enfants.* (Moj brat je učinio da djeca pjevaju.) - Iako se ovdje radi o učinskoj rečenici u kojoj se nalazi infinitiv prijelaznog glagola *chanter* (pjevati), i dalje se radi o situaciji u kojoj je objekt polupomoćnog glagola *faire* istovremeno agens radnje infinitiva. Razlog tomu je taj što, iako glagol *chanter* po svojoj prirodi prijelaznog glagola ima direktnu objektu dopunu, u ovome slučaju ona nije navedena te se stoga ovdje radi o apsolutnoj konstrukciji, odnosno o konstrukciji bez eksplicitne objektne dopune (Damić Bohač, 2019: 174). Stoga, položaj aktanta *les enfants* (djeca) ostaje jednak kao u prethodnom primjeru.

B) Objekt infinitiva u učinskoj konstrukciji

Pogledajmo sada primjere u kojima infinitiv ima izraženu eksplicitnu objektnu dopunu kako navodi Damić Bohač (2019: 174):

a) *Mon voisin fait construire une maison.* (*Moj susjed daje da se izgradi kuća.*) - Dakle, u ovome primjeru sada nalazimo eksplicitnu dopunu objekta infinitiva prijelaznog glagola *construire* (graditi) te stoga možemo zaključiti da njegova objektna dopuna *une maison* (kuća) obnaša isključivo funkciju objekta kao aktant u ovoj učinskoj rečenici.

b) *Mon voisin a fait construire une maison par un entrepreneur.* (*Moj susjed je dao jednom poduzetniku da mu izgradi kuću.*) - U ovoj rečenici vidimo sada uvođenje agensa *par un entrepreneur* učinske rečenice te je i dalje funkcija objekta *une maison* (kuća) identična kao i u prošloj rečenici. Dakle, u ovakvim konstrukcijama objekt radnje ostaje samo to što jest.

Pogledajmo sada kako funkcionira objekt kao aktant u mađarskom jeziku. Koristit ćemo se istim načelom opisa njegove funkcije kao u primjerima iz francuskog jezika, dakle podijelit ćemo opis na dva dijela ovisno o funkciji objekta:

A) Objekt prijelaznog glagola u faktitivnoj konstrukciji

Poslužimo se ovdje primjerima koje nam daje Mihalovics (1980: 81):

a) *Az apa itatja a fiút.* (*Otac daje sinu da pije.*) - Ova rečenica je analogna po značenju rečenici *Mon frère a fait chanter les enfants.* budući da ovdje nalazimo glagol *iszik* (piti) koji je po svojoj prirodi prijelazan glagol. Dakle, budući da ovdje nije istaknuta njegova eksplicitna objektna dopuna, možemo zaključiti kako je njegov objekt *a fiút* (sin) istovremeno i vršitelj radnje koju glagol iskazuje. Stoga, možemo utvrditi da se ovdje radi o apsolutnoj konstrukciji.

b) *Az apa vizet itat a fiúval.* (*Otac daje sinu da pije vodu.*) - Kao što možemo primijetiti u ovoj rečenici imamo istaknutu eksplicitnu objektnu dopunu glagola *iszik*. Stoga, budući da sada *vizet* (vodu) poprima funkciju objekta, *a fiúval* (sin) sada isključivo vrši funkciju agensa radnje u ovoj faktitivnoj rečenici. Stoga, ovdje možemo zaključiti kako se ovdje radi o neizravnoj konstrukciji agensa radnje.

B) Objekt neprijelaznog glagola u kauzativnoj konstrukciji i slučaj glagola *növeszt*

Što se tiče objekta u kauzativnoj rečenici u mađarskom jeziku, on uvijek obnaša dvostruku funkciju. Dakle, on je uvijek istovremeno objekt neprijelaznog glagola u učinskom obliku kao i

vršitelj radnje koju ističe taj glagol u svojem osnovnom obliku. Stoga pogledajmo primjere koje nam daje Hegedús (2019: 453):

a) *A mama fürdeti/fürösztí a gyereket. (Mama čini da se dijete kupa.)* - Dakle, promatrajući ovu rečenicu potpuno nam je jasno da je dijete istovremeno objekt želje gramatičkog subjekta *a mama* (mama) da *se okupa*, kao i to da je agens koji vrši radnju *kupanja*. Budući da je ovdje kauzativ nastao od neprijelaznog glagola *fürdik* (kupati se), tada i ne može postojati neki drugi agens osim *djeteta*, a koji bi vršio tu radnju na njemu. Dakle, ovaj glagol sam po sebi nema objektnu dopunu te je dobiva isključivo u svojem kauzativnom obliku. Dakle, analogno onome što smo objasnili što se tiče francuskog jezika u rečenici *Mon frère a fait entrer les enfants*. ovdje se radi o izravnoj konstrukciji agensa radnje.

b) *A lányom növesztí a haját. (Moja kći čini da joj raste kosa.)* - Ovu rečenicu smo odlučili navesti kao potvrdu prethodne u svrhu davanja dokaza kako u kauzativnim situacijama funkcionira objekt rečenice. Međutim, kao što smo već objasnili u ranijem poglavlju o učinskim situacijama u mađarskom jeziku, glagol *növeszt* je prijelazni kauzativni glagol, te on kao takav ima svoju eksplicitnu objektnu dopunu. Nadalje, iako je on prijelazni glagol, njegov objekt bez obzira na to vrši radnju koju on iskazuje, te je u ovom slučaju *a haját* (kosu) istovremeno objekt radnje, ali i njezin logički subjekt ili agens u ovoj učinskoj rečenici.

Dakle, na temelju svega navedenog možemo zaključiti da usprkos razlikama u konstrukciji faktitiva i kauzativa u francuskom i mađarskom jeziku, nalazimo uvelike analognu funkciju aktanata u učinskim rečenicama.

9.3 Pronominalizacija logičkog subjekta ili agensa u francuskom jeziku

U ovome dijelu ćemo se osvrnuti na promjene u sintaksi u učinskoj konstrukciji kada dođe do pronominalizacije, to jest do zamjene logičkog subjekta ili agensa radnje odgovarajućom osobnom zamjenicom, u francuskom jeziku. S obzirom na to da ovdje imamo značajne promjene, a koje također ovise o vrsti rečenice, što će reći o tome radi li se o izjavnoj rečenici ili pak o rečenici u imperativu, bit će potrebno obratiti pažnju na svaku od njih posebno. Stoga, pogledajmo redom

kakve promjene nastupaju pri pronominalizaciji logičkog subjekta i to na primjerima koje nam nudi Damić Bohač (2019: 175 – 176):

A) Izravna konstrukcija logičkog subjekta (agensa)

a) Primjer sa infinitivom neprijelaznog glagola : *Pierre fait entrer les enfants.* (*Petar čini da djeca uđu.*) - Dakle, budući da su u ovoj rečenici logički subjekt radnje *djeca*, a koja su istovremeno objekt infinitiva *entrer* (ući), stoga ćemo ih pri pronominalizaciji zamijeniti sa osobnom zamjenicom u akuzativu, to jest sa zamjenicom *les* (njih), a koja je zamjenica istovremeno i za imenice muškog i ženskog roda u množini, dok su oblici za jedninu *le* (njega) i *la* (nju) (Damić Bohač, 2019: 175). Stoga, nakon izvršene pronominalizacije nova rečenica će zvučati ovako: *Pierre les fait entrer.* (*Petar čini da uđu.*). Dakle, ovdje nam je jasno kako dolazi do promjene položaja, tako da sada osobna zamjenica dolazi ispred polupomoćnog glagola *faire* za razliku od logičkog subjekta koji u izvornoj rečenici stoji iza infinitiva.

b) Primjer sa infinitivom prijelaznog glagola : *Pierre fait lire les enfants.* (*Petar čini da djeca čitaju.*) - Što se tiče ovoga primjera, ništa se ne mijenja u odnosu na prethodni primjer. Dakle, načelo pronominalizacije i položaja zamjenice je identično kao i u prethodnom primjeru. Stoga, rezultat toga će biti slijedeći : *Pierre les fait lire.* (*Petar čini da čitaju.*)

B) Neizravna konstrukcija logičkog subjekta (agensa)

a) Primjer sa logičkim subjektom uvedenim sa dativnim prijedlogom *à* : *Mon voisin a fait construire une maison à un entrepreneur.* (*Moj susjed je dao jednom poduzetniku da mu izgradi kuću.*) - Dakle, da bismo uspješno izvršili pronominalizaciju u ovome primjeru, potrebno je logičkog subjekta u dativu zamijeniti sa odgovarajućom osobnom zamjenicom u dativu. Dakle, budući da se ovdje radi o logičkom subjektu u jednini poslužiti ćemo se zamjenicom *lui* (njemu/njoj), dok bi oblik za množinu bio *leur* (njima), i to samo kada je logički subjekt u množini uveden sa prijedlogom *à*, dok u množini iza prijedloga *par* dolazi dativna osobna zamjenica *eux* (njima) (Damić Bohač, 2019: 176). Dakle, prilikom zamjene u ovome slučaju zamjenjujemo cijelu dativnu konstrukciju, što će reći konstrukciju *à un entrepreneur* jer, kao što već znamo, ona počiva na prijedlogu *à*. Stoga, nakon zamjene dobit ćemo slijedeću rečenicu : *Mon voisin lui a fait construire une maison.* (*Moj susjed mu je dao da mu izgradi kuću.*) Nadalje, što se tiče promjene

u sintaksi, vidljivo je kako se dativna zamjenica nalazi ispred polupomoćnog glagola, a što je njezin obavezni položaj u ovoj konstrukciji. Međutim, to nije tako u dativnoj konstrukciji koja počiva na dativnom prijedlogu *par*. Pogledajmo stoga kako to izgleda u slijedećem primjeru.

b) Primjer sa logičkim subjektom uvedenim sa dativnim prijedlogom *par* : *Mon voisin a fait construire une maison par un entrepreneur.* (Moj susjed je dao jednom poduzetniku da mu izgradi kuću.) - Dakle, prilikom pronominalizacije logičkog subjekta, ovdje se služimo istom dativnom zamjenicom, osim u množini, ali za razliku od prethodnog slučaja, ovdje prilikom zamjene ne uklanjamo prijedlog *par*, već samo imenicu koja je dio ove dativne konstrukcije. Stoga, nakon zamjene dobili bismo slijedeću rečenicu : *Mon voisin a fait construire une maison par lui.* (Moj susjed mu je dao da mu izgradi kuću.). Sintaktički gledano, ovdje nalazimo jednostavniji slučaj jer se zamjenicu ostavlja na mjestu logičkog subjekta u rečenici. Pogledajmo sada kako to izgleda kada se pronominalizira istovremeno i objekt rečenice.

c) *Je fais prendre le médicament au bébé. / Je fais prendre le médicament par le bébé.* (Dajem bebi da popije lijek.) - Prije nego što krenemo na objašnjavanje pronominalizacije, potrebno je objasniti zašto u prvoj rečenici imao oblik *au bébé*, a ne *à le bébé*. Dakle, to je zato što prilikom susreta prijedloga *à* i osobne zamjenice u muškom rodu u jednini te u muškom i ženskom rodu u množini u dativu dolazi do njihovog sažimanja, pa tako dobivamo *à + le - au*, te *à + les - aux* (Nouvelle Grammaire du Français, 2004: 36). Sada kada smo ovo razjasnili pogledajmo rezultate koje dobivamo kada zamijenimo odgovarajućim zamjenicama i objekt i logičkog subjekta. Dakle, prema tome prva rečenica bi zvučala ovako: *Je le lui fais prendre.*, dok bi druga pak zvučala ovako: *Je le fais prendre par lui.* (Dajem mu da ga popije.). Ono što nam je ovdje jasno je to da zamjenica u akuzativu uvijek dolazi ispred polupomoćnog glagola *faire*, dok zamjenica u dativu stoji na položaju ovisno o prijedlogu koji je uveo logičkog subjekta. Dakle, ovdje možemo zaključiti kako je i u ovakvom slučaju pravilo pronominalizacije dosljedno.

C) Pronominalizacija u učinkim imperativnim rečenicama

Pogledajmo sada kako pronominalizacija izgleda kada je ishodišna rečenica u imperativu, pri čemu ćemo opet napraviti pregled slučajeva kada je logički subjekt izravno konstruiran i kada je neizravno konstruiran.

a) Izravna konstrukcija logičkog subjekta

Fais manger le bébé! (Učini da beba jede!) - Što se tiče načela pronominalizacije logičkog subjekta u ovakvoj rečenici, ovdje se zamjena vrši tako da osobna zamjenica u akuzativu dođe između polupomoćnog glagola i njemu pripadajućeg infinitiva. Nadalje, zamjenica se u pisanju veže spojnicom sa polupomoćnim glagolom, a što je karakteristično za imperativ (Nouvelle Grammaire du Français, 2004: 146). Stoga, nakon zamijene logičkog subjekta dobivamo slijedeću rečenicu : *Fais-le manger! (Učini da jede!)*

b) Neizravna konstrukcija logičkog subjekta

Fais prendre le médicament au bébé!Fais prendre le médicament par le bébé! (Učini da beba popije lijek!) - U ovim slučajevima prilikom zamjene logičkog subjekta i objekta odgovarajućim zamjenicama u akuzativu i dativu dobivamo slijedeće : *Fais-le lui prendre!Fais-le prendre par lui! (Učini da ga popije!)*. Dakle, u prvoj rečenici dativna zamjenica napušta izvorni položaj logičkog subjekta, dok u drugom ostaje, a što nas opet upućuje na dosljednost načela promjene u sintaksi pri pronominalizaciji. Tako dativna zamjenica u prvom slučaju odlazi na položaj između polupomoćnog glagola i njemu pripadajućeg infinitiva, ali iza akuzativne osobne zamjenice (Damić Bohač, 2019: 176), a što je njezin obavezni položaj u ovoj konstrukciji.

10. Pasiv i medijalni glagoli u mađarskom jeziku u usporedbi sa pasivom, povratnom radnjom i kauzativnošću u francuskom jeziku

U ovome poglavlju povući ćemo paralele između faktitiva (kauzativa) sa pasivom i medijalnim glagolima u mađarskom jeziku, te ćemo uz to promotriti i kakva je veza između faktitiva (kauzativa) sa pasivom i povratnim glagolskim stanjem u francuskom jeziku. Na ovaj način ćemo uočiti sličnosti između ova dva jezika i na ovome polju. Međutim, objasnimo najprije što je to pasiv kao glagolsko stanje i što su to medijalni glagoli, s obzirom na to da je njihovo razumijevanje ključno za nastavak našeg rada. Dakle, da bismo razumjeli što je to pasiv potrebno ga je suprotstaviti aktivu. Stoga, ovdje je ključno pitanje gramatičkog subjekta rečenice i to na način da dok je u aktivu gramatički subjekt onaj koji vrši radnju, u pasivu je on onaj koji je trpi, to jest radnja se na njemu izvršava od strane nekog agensa radnje (Katona, 1997 : 96). Krenimo najprije

sa pregledom dijela posvećenom francuskom jeziku, a potom prijedimo na analizu navedenih pojava u mađarskom jeziku.

10.1 Tvorba pasiva u francuskom jeziku

Prije nego što krenemo u objašnjavanje veze između kauzativa i pasiva u francuskom jeziku, potrebno je prikazati kako se tvori pasiv u francuskom jeziku. Dakle, da bismo to razumjeli pogledajmo primjer pretvaranja rečenicu u aktivu u rečenicu u pasivu, a koji nam nudi Nouvelle Grammaire du Français (2004: 146):

Dakle, ovdje nalazimo rečenicu : *M. Lévêque dirige notre équipe de football.* (*Gospodin Lévêque vodi našu nogometnu ekipu.*) Promotrimo aktante radnje u ovoj rečenici prije nego navedemo njezin oblik u pasivu. Dakle, ova rečenica počiva na prijelaznom glagolu *diriger* (voditi), a koji je dvovalentni glagol. Stoga, njegov prvi aktant je gospodin *Lévêque*, kao gramatički subjekt rečenice i vršitelj radnje, dok je objekt radnje *notre équipe de football* (našu nogometnu ekipu). Sada kada je ovo razjašnjeno, pogledajmo što se događa jednom kada tu rečenicu stavimo u pasiv : *Notre équipe de football est dirigée par M. Lévêque.* (*Naša nogometna ekipa je vođena od strane gospodina Lévêquea.*). Dakle, kao što ovdje vidimo, došlo je do promjene u funkciji aktanata u rečenici i to na način da je objekt prethodne rečenice postao gramatički subjekt ove rečenice, dok je gramatički subjekt prethodne rečenice u ovoj rečenici postao logički subjekt ili agens (Tesnière, 2015: 264) uveden sa prijedlogom *par*, dok u pojedinim slučajevima može biti uveden i sa prijedlogom *de* (Nouvelle Grammaire du Français, 2004: 106). Dakle, prisutnost logičkog subjekta uvedenog sa prijedlogom je ono što stvara sličnost između konstrukcije pasiva i kauzativa u francuskom jeziku. Međutim, ovime još nismo razjasnili koja je prava veza između njih te povratnog glagolskog stanja.

10.1.2. Pasiv, povratno glagolsko stanje i kauzativ

Prije nego što uvedemo kauzativnu povratnu pasivnu konstrukciju, prikažimo najprije jednu pojavu koja se podudara sa medijalnim glagolima u mađarskom jeziku, a to se u francuskom zove povratni oblik koji ima smisao pasiva (Nouvelle Grammaire du Français, 2004: 107). Dakle,

uzmimo slijedeći primjer koji nam nudi Nouvelle Grammaire du Français (2004: 107) : *Le vin rouge ne doit pas se boire glacé.* (Crno vino se ne treba piti ledeno.) – Promatrajući ovu rečenicu, na prvi pogled nam se čini da je ovdje riječ o rečenici u kojoj se radnja izriče povratnim oblikom glagola *boire* (piti) putem povratne zamjenice *se* (sebe/se) u trećem licu jednine i množine (Nouvelle Grammaire du Français, 2004: 109), a koja u francuskom jeziku ukazuje da se ovdje radi o povratnom glagolu. Međutim, ovdje sada nailazimo na jedan veliki problem, a to je da *vino*, kao neživo biće ne može *piti* samo sebe, već to može činiti samo živo biće, koje je istovremeno prvi i drugi aktant radnje vršeci radnju na samome sebi (Tesnière, 2015: 275). Stoga se ovdje u stvari radi o onome što nazivamo recesivno glagolsko stanje, a koje se uvodi sa istom povratnom zamjenicom *se* (Tesnière, 2015: 275), te u kojem se u ovoj rečenici izgubio jedan aktant (Tesnière, 2015: 274), to jest onaj koji vrši radnju glagola *boire*. Ovo recesivno glagolsko stanje nam je ovdje bitno radi usporedbe sa medijalnim glagolima u mađarskom jeziku, te sada možemo prijeći na odnos pasiva, povratnog glagolskog stanja i kauzativa u francuskom jeziku.

Dakle, ovaj aspekt ćemo analizirati na način da ćemo ponuditi po jedan primjer sa polupomoćnim glagolima *faire* i *laisser*, ali u povratnom glagolskom obliku. Nadalje, na kraju ćemo prikazati i primjer stvaranje pasivne kauzativne konstrukcije sa polupomoćnim glagolom *faire* u svrhu prikazivanja povezanosti pasiva i kauzativa, ali bez prisutnosti povratnog glagolskog stanja. Proučimo stoga primjere kojem nam nude Nouvelle Grammaire du Français (2004: 107) i Tesnière (2015):

A) Slučajevi sa polupomoćnim povratnim glagolom *se faire + infinitiv* :

a) *Mon père va se faire opérer par le Professeur Legrand.* (Moj otac će sebe činiti operirati od strane profesora Legranda.) – Dakle, analizirajući ovu rečenicu vidimo da ona počiva na infinitivu glagola *opérer* (operirati), a koji je dvovalentni glagol. Nadalje, on zadržava svoju dvovalentnost budući da je uveden u učinsku konstrukciju putem polupomoćnog glagola *faire*, te je stoga gramatički subjekt rečenice *mon père* (moj otac) onaj koji je uzrok ove situacije, a što potvrđuje da je ova konstrukcija dosljedna prirodi povratnih glagola. Tako je on istovremeno i gramatički subjekt i objekt radnje koju izriče infinitiv *opérer*. Nadalje, kao što je tipično za učinske rečenice ovdje nalazimo logičkog subjekta (agensa) koji je po pravilu uveden sa prijedlogom *par*. Međutim, ono što razlikuje prijedloge u ovome slučaju od slučaja kada je polupomoćni glagol u aktivu, jest to što se ovdje kao alternativa prijedlogu *par* nudi prijedlog *de* (Damić Bohač, 2019: 175), a ne

prijedlog à. Naposljetku, ovdje valja spomenuti kako gramatički subjekt rečenice, u ovome slučaju, može biti samo živo biće, a logički subjekt ne mora uvijek biti eksplicitno izražen da bi se razumio smisao rečenice (Nouvelle Grammaire du Français, 2004: 107).

b) *Alfred s'est fait battre. (Alfred se je dao pretući.)* – Ovaj primjer navodimo kao prikaz mogućnosti da gramatički subjekt može izazvati radnju koju neki agens radnje izvršava na njemu, a da to nije rezultat njegove svjesne namjere niti odluke (Tesnière, 2015: 267). Dakle, ovdje nalazimo Alfreda, koji je istovremeno gramatički subjekt i objekt radnje infinitiva glagola *battre* (tući), a koji je bez vlastite namjere pretrpio fizičko nasilje koje je izvršio neodređeni *agens* radnje.

B) Slučaj sa polupomoćnim glagolom *se laisser* + *infinitiv* :

Elle n'est pas têtue, elle se laissera convaincre facilement ! (Ona nije tvrdoglava, lako će se dati uvjeriti!) – U ovoj rečenici gramatički subjekt *elle* (ona) je po pravilu istovremeno i objekt radnje koju uzrokuje. Međutim, kauzativ u ovoj rečenici počiva na obilježjima ličnosti osobe, a na što ova rečenica ukazuje. Dakle, ono što možemo zaključiti je to da izvršenje radnje u rečenici od strane agensa radnje ne ovisi niti o svjesnom niti o nesvjesnom djelovanju gramatičkog subjekta, te stoga možemo zaključiti kako je u ovakvim rečenicama gramatički subjekt uvijek pasivan, a na što upućuje polupomoćni povratni glagol *se laisser* (Nouvelle Grammaire du Français, 2004: 108).

C) Pasivna kauzativna konstrukcija sa polupomoćnim glagolom *faire* + *infinitiv* :

Les forces de police ont fait évacuer la salle. (Policijske snage su učinile da se evakuiraju dvorana.) – Kao što je vidljivo, ovdje nalazimo pasivnu kauzativnu konstrukciju u kojoj nema povratnog polupomoćnog glagola, već je polupomoćni glagol *faire* u aktivu. Nadalje, ovdje bi se moglo postaviti pitanje po čemu je ova rečenica pasivna budući da je očigledno kako je čitava rečenica konstruirana u aktivu. Međutim, usprkos tome ona može imati pasivni smisao jer bismo iz nje mogli zaključiti da su policijske snage bile te koje su je evakuirale, a ne netko u njihovo ime (Nouvelle Grammaire du Français, 2004: 107). Stoga bismo pretvorivši ovu aktivnu kauzativnu konstrukciju u pasivnu konstrukciju dobili slijedeću rečenicu : *La salle a été évacuée par les forces de police. (Dvorana je bila evakuirana od strane policijskih snaga.)*. Tako sada imamo policijske snage koje od gramatičkog subjekta, u kauzativnoj rečenici, prelaze u agensa radnje u rečenici u pasivu, dok dvorana prelazi, od objekta u kauzativnoj rečenici, u gramatički subjekt u rečenici u

pasivu. Stoga možemo zaključiti kako se u oba slučaja radi o potiskivanju/depriviranju vršitelja radnje (ukoliko se u nekom kosom padežu on već ne pojavljuje).

10.2. Pasiv, medijalni glagoli i faktitiv/kauzativ u mađarskom jeziku

Što se tiče pasiva u mađarskom jeziku on se, kao i učinski glagolski oblici, oblikuje dodavanjem tvorbenog nastavka odgovarajućim glagolski osnovama. Tvorbeni nastavci za stvaranje pasiva su *-atik/-etik*, uz jednosložne glagolske osnove, te *-tatic/-tetik*, uz višesložne glagolske osnove. Stoga, kao primjere glagola u pasivu za prvu varijantu tvorbenih nastavaka možemo navesti *ad-atik* i *kér-etik*, dok za drugu varijantu tvorbenih nastavaka možemo navesti *eloldoz-tatic* i *kiéget-tetik* (Korchmáros, 2021: 183). Nadalje, ono što je karakteristično za tvorbene nastavke za pasiv u mađarskom jeziku, je to što su oni po svojem obliku jedinstveni. Stoga, pasivna konstrukcija je jasna i izvan rečenice, a što se vidi u primjerima kao što su *építetik* (biti građen) i *kihirdettetik* (biti izvještavan) (Katona, 1997: 96). Međutim, važno je istaknuti kako se ovaj oblik pasiva ne koristi u suvremenom mađarskom jeziku, već je zamijenjen sa raznim pasivnim konstrukcijama kao što je *be van zárva* (zatvoreno je) te sa aktivom u trećem licu množine bez navođenja vršitelja radnje. Sada pak dolazi na red zašto nam je ovdje važno govoriti o pasivu, iako primjećujemo da je on u mađarskom jeziku, za razliku od pasiva u francuskom jeziku prilično jednostavan jer ne dolazi sa *agensom* kao vršiteljem radnje. Međutim, on nam je važan zbog toga što se između njega i aktiva u mađarskom jeziku javlja jedna posebna, možemo i reći srednja kategorija glagola, a to su takozvani medijalni glagoli (Katona, 1997: 96).

Dakle, s obzirom na to da smo na neki način već otvorili ovu temu govoreći o recesivnom glagolskom stanju u francuskom jeziku, pogledajmo sada što su i kako funkcioniraju medijalni glagoli u mađarskom jeziku, te koja je njihova veza sa faktitivom i kauzativom. Dakle, kao što smo već spomenuli, ova kategorija se smatra kategorijom između aktiva i pasiva budući da je njezina radnja istovremeno bliska trpnom stanju, ali opet se čini kao da njezino ostvarenje proizlazi iz nje same (Károly, 1976. Citirala : Katona, 1997 : 96); što bi značilo da se, za razliku od pravog pasiva, ovdje ne može rekonstruirati (ili samo jako posredno) vanjski vršitelj radnje, pa se većinom radi o zbivanjima, stanjima ili promjenama stanja gramatičkog subjekta. Dakle, ovdje kao primjer medijalnih glagola možemo navesti slijedeće, a koje nam nudi (Károly, 1976. Citirala: Katona,

1997: 96), te njihova značenja na hrvatskom jeziku prema Sučević Međeral et al. (2013): tako imamo denominalne glagole kao što su *sárgul* (postajati žutim) i *domborodik* (ispupčiti se), *deverbalne* kao što su *csavarodik* (vrtjeti se, uvijati se (na što)), *bemocskolódik* (zaprljati se), od pasivnih korijena oblikovane poput *fakad* (izvirati (o vodi)) i *szorul* (stegnuti se). Dakle, kao što vidimo medijalni glagoli uglavnom nastaju dodavanjem tvorbenih nastavaka glagolskim korijenima (Károly, 1976. Citirala: Katona, 1997: 96). Međutim, iznimno postoje i poneki medijalni glagoli, a koji nisu plod dodavanje tvorbenih nastavaka. Kao primjer možemo navesti *fogy* (trošiti se ; smanjivati se) i *hízik* (debljati se). Kada pogledamo sve navedene glagole, ono što se može zaključiti je to da su svi oni neprijelazni te da nemaju pasiva (Katona, 1997: 96).

Uz sve ono navedeno, sada nas zanima i to po čemu su medijalni glagoli u mađarskom jeziku analogni pasivu u recesivnoj konstrukciji u francuskom jeziku. To ćemo stoga moći jasno prikazati na slijedećem primjeru, a koji nam daje Katona (1997: 98) : *A ház épül. (Kuća se gradi.)*, a što bi na francuskom zvučalo kao *La maison se construit. (Kuća se gradi.)*. Dakle, s obzirom na to da znamo da neživi objekt ne može izvršavati radnju na samome sebi, moramo poći od pretpostavke da je netko uzrokovao odvijanje ove radnje, to jest da je netko dao ili učinio da se kuća gradi. Tako da na temelju ovoga primjera, može se uvidjeti da ponekad medijalni glagoli ne ukazuju na to da je njihov gramatički subjekt također izvršitelj radnje glagola (Katona, 1997: 98).

Na tragu uzročnosti radnje, Katona (1997: 97), nasuprot medijalnih glagola nudi njihove aktivne parnjake, a koji prema njoj posjeduju *kauzativni* semantički sadržaj. Stoga nam kao primjer daje slijedeće: *A gazda kukoricával hízlalja a disznót. (Seljak goji/tovi svinju.)*. Dakle, ono što je ovdje uočljivo je to što *svinja* sama konzumira kukuruz, ali na poticaj seljaka budući da je on taj koji joj daje kukuruz s ciljem da se ona *ugoji*. Dakle, time se vrši volja *seljaka* koji u ovoj radnji ima najprije ulogu pokretača, to jest uzroka radnje, a istovremeno i vršitelja (aktanta) ograničenog djelovanja, dok je *svinja* ta koja se *tovi* vlastitim djelovanjem. Usporedo tome nalazimo rečenicu kojoj je ishodište *medijalni glagol hízik*: *A disznó hízik a kukoricától. (Svinja se goji od kukuruza.)*. Ovdje možemo zaključiti kako *svinja* vrši radnju tovljenja same sebe, ali opet to ne čini sama od svoje volje, već po volji neodređenog uzročnika radnje, budući da ona kao životinja djeluje prema svojim instinktima, u ovome slučaju *toveći se* jer ona nema sposobnost razlikovanja količine konzumacije hrane. Za kraj, budući da smo na početku govorili o pasivu prikažimo i usporedni primjer ove rečenicu sa pasivnim glagolskim oblikom: *A disznó a kukoricával hízlaltatik. (Svinja*

se tovi kukuruzom.). Uz ovaj primjer svakako moramo ponovno napomenuti da se pasivni glagolski oblici u suvremenom mađarskom ne koriste, a umjesto njih razvile su se analitičke – višečlane - pasivne konstrukcije. Dakle, promatrajući ovu rečenicu nalazimo da je svinja tovljena kukuruzom, a što opet ukazuje na to da se to odvija prema volji onoga koji ima cilj da se ona *utovi*. Na kraju možemo zaključiti slijedeće, a to je da recesivni glagolski oblik u francuskom jeziku nikada ne može imati živo biće u ulozi gramatičkog subjekta, niti, stoga, može biti izvor izvršenja radnje kojoj je podložen. Nasuprot tome kao što smo već vidjeli, u mađarskom jeziku je to često moguće jer medijalni glagoli to često dopuštaju.

II. Analiza rečenica koje sadrže faktitiv/kauzativ u romanu *Kad svijeće dogore* Sándora Máraija - usporedba mađarskog originala i francuskog prijevoda

1. Uvod

U ovome dijelu rada bavit ćemo se usporedbom rečenica koje sadrže učinske glagolske oblike u mađarskom originalu, te ćemo ih usporediti sa njihovim prijevodima u francuskom prijevodu romana. Pri čitanju romana izdvojili smo sve relevantne primjere koji se pojavljuju u čitavom romanu i to s ciljem da pružimo što obuhvatniji korpus ovih glagola. Cilj ove analize je promotriti kako su francuski prevoditelji pristupili ovim glagolskim oblicima u mađarskom originalu te koliko često ih prevode učinskim oblicima, a koliko pak služeći se aktivnim i pasivnim oblicima odgovarajućih glagola. Nadalje, što se tiče glagolskih oblika u mađarskom originalu, potrebno je istaknuti kako su mnogi među njima već postali samostalni glagoli, odnosno kako su se leksikalizirali, te ih kao takve nalazimo kao rječničke oblike. Štoviše, postavši leksemi uglavnom su izgubili učinsku funkciju i sadržaj te su stoga postali aktivni glagoli. Prilikom analize podijelit ćemo priložene učinske glagole u dvije skupine u skladu sa time jesu ili pravi ili formalno-učinski glagoli, te ćemo stoga imati dvije odvojene skupine istih. Nadalje, prilikom analize prijevoda objasniti ćemo kako je francuski prevoditelj pristupio ovim glagolskim oblicima, te stoga kako ih je preveo. Uz to ćemo na kraju svakih od dviju cijelina dati zaključak o tome kako ih je prevoditelj generalno preveo što se tiče upotrebljenih glagolskih konstrukcija. Naposljetku ćemo napraviti izračun postotka što se tiče mjere u kojoj se originalni glagolski oblici preklapaju sa svojim

ekvivalentnim oblicima u francuskom prijevodu. Dakle, na taj način ćemo dobiti jasan uvid u stupanj vjernosti prijevoda originalu.

Što se pak tiče razloga zašto smo izabrali baš ovaj roman, on nam se je pokazao dobrim izvorom za analizu učinskih glagola jer u njemu nalazimo plemićki dom kao središte zbivanja u kojemu gospodar daje naredbe slugama da nešto učine za njega pri čemu se koristi učinskim glagolima, uz mnoge druge radnje koje su opisane istim glagolskim oblicima. Dakle, možemo zaključiti kako je ovaj roman jako dobra lingvistička riznica kojoj se može pristupiti pri istraživanju učinskih glagola u mađarskom jeziku.

2. Usporedba mađarskog originala i francuskog prijevoda učinskih glagola

A. Mađarski učinski glagoli sa pravim učinskim (faktitivnim ili kauzativnim) značenjem

Učinski glagoli sa pravim učinskim značenjem nastaju dodavanjem tvorbenih nastavaka odgovarajućim glagolskim osnovama pri čemu oni većinom postoje zavisno o spomenutim nastavcima, a koji mijenjaju semantički sadržaj glagolske osnove. Što se pak tiče njihovih leksikaliziranih oblika, oni postoje, ali su mnogo rjeđi.

Pogledajmo stoga sljedeće rečenice:

1. ...Az asszony szobáit és a saját régi hálóját az asszony szobája közelében **lezáratta**.

...la chambre à coucher de sa femme et, à côté, sa propre chambre, les boudoirs **étaient à l'abandon**.

(Dao je zatvoriti...ženinu sobu i uz nju njegovu spavaću sobu.)

Francuski prevoditelj faktitivni oblik glagola lezár (zatvoriti) ovdje prevodi sa priložnom lokucijom être à l'abandon (biti napušten), a čime ističe da u navedene prostorije nitko više ne ulazi. Prijevod se stoga semantički podudara sa originalom, iako ne i upotrijebljenim glagolskim stanjem.

2. Elhatároztam, hogy orvossal **figyeltetlek**, feltűnés nélkül, mert az örület démona uralkodik lelkedben: így képzeltem.

Mais, par contre, ne pouvant me défaire de l'idée que les démons de la folie s'étaient emparés de toi, je **voulais prier** mon médecin **de t'observer** discrètement.

(Odlučio sam potražiti liječnika da te neprimjetno motri, jer u tvojoj duši vlada demon ludila : tako sam to zamišljao.)

Ovdje se prevoditelj koristi sa aktivom uvedenim sa polupomoćnim glagolom vouloir (željeti) sa infinitivom, u imperfektu. Tako vouloir prier znači željeti zamoliti. Međutim, infinitiv prier (moliti) također zahtijeva infinitivnu dopunu. Tako imamo prier d'observer (moliti da se promatra). Nasuprot tome u originalu imamo učinski glagol figyeltet (dati promatrati, dati paziti) poduprtim agensom radnje u instrumentalu, orvossal (od strane liječnika). Semantički gledano, glagolske konstrukcije se ovdje podudaraju.

3. Beszélnem kell veled. Figyeltesselek? Mint a féltékeny férj a rossz vígjátékokban?

Je sentais qu'une explication avec toi s'imposait. Je ne pouvais certainement pas **te faire suivre**, comme le ferait un mari jaloux dans une mauvaise comédie.

(Trebao bih govoriti s tobom. Da te dam slijediti? Kao ljubomorani muž u lošim komedijama?)

Ovdje se prevoditelj koristi učinskom glagolskom konstrukcijom u infinitivu: faire suivre (dati pratiti) naspram učinskog glagola figyeltet (dati promatrati, dati paziti) u originalu, a koji je ovdje izražen konjunktivom jer se radi o retoričkom pitanju. Nadalje, semantički gledano kontekst nas upućuje na isti semantički sadržaj radnje iako značenje glagola nije u potpunosti jednako.

4. Gyermekkorában téged ismert, te vagy az, aki hangjegyeket másoltattál apjánál, az öreg embernél...

C'est toi qui m'as présenté à Christine que tu connaissais depuis son enfance. Tu **avais fait copier** de la musique par son père...

(Konačno, ti si me upoznao s Kristinom. U djetinjstvu je tebe poznavala, ti si prepisivao note njezinom ocu...)

Ovdje prevoditelj koristi učinsku glagolsku konstrukciju avais fait copier (bio si dao kopirati) u pluskvamperfektu. Ovaj prijevod se stoga poklapa sa originalom što se tiče učinskog glagola

másoltat (dati kopirati), a koji je ovdje u perfektu. Semantički gledano, očito je da se glagolski oblici ovdje preklapaju.

5. ...Konrád **megeskette** Henriket, hogy tisztán élnek.

Conrad **fit jurer** à Henri qu'ils vivraient dans la chasteté.

(...Konrad je tražio od Henrika da se zakunu da će oni živjeti čisto.)

Ovdje nalazimo glagol megesket (učiniti da se tko zakune), a koji je kauzativni glagolski oblik i to u perfektom obliku megeskette. Prevoditelj ga zamjenjuje sa analognom učinskom konstrukcijom fit jurer (učinio je da se zakune), a koja je u aoristu. Stoga, vidimo da su original i prijevod usklađeni po glagolskom stanju i semantički.

6. Mint ahogy egy Stradivarius-hegedű húroztán nem illik bordalokat **cincogtatni**, úgy őrizte lábait, e remekműveket, melyeknek egyetlen célja és értelme csak a tánc lehetett, a földi nehézkedés törvényeinek feloldása, a test szomorú kötöttségének felbontása.

De même qu'il est inconvenant de **racler** sur un Stradivarius des chansons pour boire, elle estimait que ses jambes, ces merveilles dont la seule raison d'être ici-bas était la danse – cette victoire remportée sur cette lamentable attraction des corps par la terre –, devaient être préservées de toute humiliation.

(Kao što žice jednog Stradivarija nisu za cviljenje vinskih pjesama, tako je ona pazila na svoje noge, to remek-djelo, kojemu jedini cilj može biti ples, poništavanje zakona zemaljske sile teže, rastakanje tužnih vezanosti tijela.)

Ovdje nalazimo kauzativni glagol cincogtat (učiniti da što cijuče), a kojega u prijevodu prevoditelj zamjenjuje sa aktivnim glagolom racler (strugati). Dakle, ovi glagoli se ne slažu niti u glagolskom stanju niti u semantičkom sadržaju.

7. Azóta csak puskások járnak itt, vendégek, kiket az uradalom fogad, s **pufogtatiák** az erdőben a fegyvereket.

Depuis lors, ne viennent ici que des chasseurs occasionnels... des invités de l'économat... **pour décharger** leurs fusils...

(Otda dolaze ovamo samo ljudi s puškama, gosti imanja i puškaraju po šumi.)

Glagol pufogat (činiti da opali) je kauzativni glagol. U prijevodu nalazimo aktivni glagol décharger (opaliti) u infinitivu. Stoga, iako se ovdje glagolska stanja me podudaraju, nalazimo semantičko podudaranje glagola.

8. Mintha hetvenöt éven át nem **csináltatott volna** ruhát. (Rječnički oblik glagola)

On avait l'impression que depuis soixante-quinze ans, elle **ne s'était pas procuré** de robe neuve.

(Kao da je sedamdeset pet godina nosila istu odjeću.)

Ovdje se francuski prevoditelj koristi povratnim glagolom se procurer (steći za sebe) govoreći o haljinama. Semantički se stoga razlikuje od originala budući da mađarski učinski glagol csináltat ukazuje na to da netko čini ili daje da se nešto učini, a u ovome slučaju da se izradi, jer se radi o haljinama. Stoga, prevoditelj ovdje ne koristi niti učinsku glagolsku konstrukciju niti glagol sa istim semantičkim sadržajem.

9. Akkor még volt a patakban rák. Most nincs már. Este nem tudtam a városból **hozatni**. (Rječnički oblik glagola)

À cette époque-là on trouvait encore des écrevisses dans le ruisseau. Maintenant, il n'y en a plus et ce soir, je ne pouvais plus en **faire apporter** de la ville.

(Onda ih je još bilo u potoku. Sada ih više nema. Večeras nisam uspjela naručiti iz grada.)

Ovdje francuski prevoditelj koristi učinsku glagolsku konstrukciju faire apporter (dati donijeti) koja odgovara učinskom glagolu hozat (slati koga po što), a što pretpostavlja da će poslana osoba donijeti željeni predmet. Stoga ovdje imamo potpuno podudaranje originala i prijevoda.

10. A heverő nagy volt, látszott, hogy külön **csináltattad**, ilyesmit nem árultak a mi vidékünkön. (Rječnički oblik glagola)

Selon toute évidence, tu avait dû **le faire fabriquer** spécialement pour toi, car on ne pouvait trouver un meuble semblable dans les magasins de la région.

(Ležaj je bio velik, vidjelo se da si ga dao posebno, napraviti, takve nisu prodavali u našim krajevima.)

Ovdje prevoditelj koristi učinsku glagolsku konstrukciju faire fabriquer (dati načiniti) te se stoga slaže u potpunosti sa učinskim glagolom csináltat (dati načiniti).

11. S én csak később tudom meg, a városi könyvkereskedőtől, hogy ezt a könyvet s másokat is, melyek e tárgykörre vonatkoznak, te **hozattad** s te adtad kölcsön néhány nap előtt Krisztinának. (Rječnički oblik glagola)

Ce livre, l'interrompit le général, ainsi que d'autres publications sur le même sujet **avaient été commandés** par toi, et c'est toi qui avais prêté ce livre-là à Christine quelques jours auparavant.

(... da bih kasnije doznao od knjižara u gradu kako si tu knjigu i još neke s istom tematikom upravo ti donio i dao Kristini prije nekoliko dana.)

Ovdje prevoditelj zamjenjuje učinski glagol hozat (naručivati, slati po što) sa pasivnom konstrukcijom avaient été commandés (bijahu bili naručeni) u pluskvamperfektu. Međutim, semantički sadržaj glagola je ostao isti.

12. Nem látom a félhomályban arcodat... már nincs sok célja új fényeket **hozatni**, a homályban is megismerjük és megértjük egymást... (Rječnički oblik glagola)

Dans cette pénombre je vois à peine ton visage, mais il n'est guère nécessaire de **faire allumer** de nouvelles chandelles.

(U ovom polumraku ti ne vidim lice... Više nema svrhe donositi nova svjetla i u polumraku se prepoznajemo i razumijemo...)

Ovdje u prijevodu nalazimo učinsku glagolsku konstrukciju faire allumer (učiniti da se upali). Međutim, iako je ovdje učinski glagol hozat (naručivati, slati po što) zamijenjen analognom konstrukcijom, glagol allumer (upaliti, zapaliti) ne slijedi značenje originala. Stoga, možemo uočiti da njihov semantički sadržaj nije jednak.

Zaključak o prijevodu grupe

Što se tiče pristupa prevoditelja navedenim učinskim glagolima, možemo uočiti kako ih je svega u šest navrata preveo učinskim konstrukcijama pri čemu je samo u primjerima 4., 5., 9. i 10. upotrijebio konstrukciju koja je formalno i semantički istovjetna originalnom glagolskom obliku. Što se tiče preostalih primjera, prevoditelj je upotrijebio glagole sa aktivnim semantičkim sadržajem. Razlog neprevođenja svakog učinskog glagola odgovarajućim učinskim

konstrukcijama može biti u tome da je prevoditelj želio očuvati tečnost teksta, a pri čemu je vjerojatno izbjegavao uvođenje agensa putem prijedloga par i à tamo gdje se radi o živom aktantu radnje, kao što je slučaj u primjeru 2., ili je pak smatrao da upotreba infinitiva u prijevodu pridaje tečnosti teksta. Što se pak tiče primjera gdje imamo neživa bića kao aktante (primjeri 6. i 7.), ovdje je on možda smatrao suvišnim uvoditi učinsku konstrukciju jer već imamo istaknutog vršitelja radnje nad predmetom.

B. Mađarski glagoli sa formalno-učinskim značenjem

Dakle, ovdje se radi o leksikaliziranim glagolskim oblicima koji su sada samostalni glagolski oblici, te su mnogi od njih prošli kroz semantičku promjenu izgubivši učinski semantički sadržaj, a pri čemu su poprimili aktivni semantički sadržaj, a što ćemo i uočiti kod mnogih od njih prilikom njihove analize:

1. Hasztalan járatta az európai folyóiratokat, hiába olvasott a mocsár kellős közepén mindent, amit ideát írtak, gondoltak az utolsó években vagy az elmúlt századokban. (Rječnički oblik glagola)

À quoi leur a servi de s'êtré abonnés aux revues européennes et de s'êtré tenus au courant au milieu des marais de tout ce que l'on a pensé ou écrit ici, loin d'eux, durant les dernières années ou les dernières dizaines d'années...

(Uzalud su mu stizali europski časopisi, uzalud je usred močvare čitao sve što su ovdje pisali, ili o čemu su razmišljali posljednjih godina ili prošlih stoljeća.)

Ovdje u prijevodu ponovno nalazimo upotrebu povratnog glagola s'êtré (biti si) sa participom od glagola abonner (pretplatiti). Tako dakle imamo s'êtré abonné (biti si preplaćen). Iako ova glagolska konstrukcija nije učinska, semantički je u skladu sa učinskim glagolom járat (pretplatiti se na što).

2. Éjfél felé kocsid kéreted, visszamégy a városba. (Rječnički oblik glagola)

Vers minuit, tu as demandé ta voiture et tu es reparti en ville.

(Oko ponoći pozivaš kočiju, vraćaš se u grad.)

Ovdje prevoditelj koristi aktiv glagola demander (moliti, tražiti) u perfektu. No, budući da učinski glagol kéreted znači moliti, iskati što preko koga, ovdje imamo semantičko podudaranje jer zamoliti koga što pretpostavlja da netko nešto učini za onoga koji moli.

3. Sok év előtt – már csak évtizedekben gondolkozott, nem szerette a pontos számokat, mintha minden szám **emlékeztetné** valamire, amit jobb elfeledni – megparancsolta, hogy bontsák le a két szoba között a falat. (Rječnički oblik glagola)

Il y avait de nombreuses années – le général ne comptait plus que par dizaines d’années et n’aimait pas les chiffres précis qui **lui rappelaient** des choses qu’il valait mieux oublier – il avait donné l’ordre de démolir la paroi entre les deux pièces.

(Prije mnogo godina – razmišljao je već u desetljećima, nije volio točne brojeve, kao da ga svaki broj podsjeća na nešto što je bolje zaboraviti – naredio je da sruše zid između dviju soba.)

Glagol emlékeztet, iako kauzativni glagol, ima funkciju aktiva jer znači podsjećati na nešto koga što na. Francuski prevoditelj ovdje koristi analogni prijevod putem glagila rappeler (podsjećati).

4. A tábornokot **szoptatta**, mert sok teje volt... (Rječnički oblik glagola)

(Prijevod ne odgovara originalu, već je napisan slobodnim prijevozom. Stoga ga ovdje ne navodimo.)

(Dojila je generala jer je imala mnogo mlijeka.)

5. **Megszoptatta** és felnevelte a tábornokot, s aztán elmúlt hetvenöt esztendő. (Rječnički oblik glagola)

(Prijevod ne odgovara originalu, već je napisan slobodnim prijevozom. Stoga ga ovdje ne navodimo.)

(Dojila je i odgajala generala i tako je prošlo sedamdeset i pet godina.)

6. Neve szállt a szobákon át, mintha a kastély lakói **figyelmeztetnék** egymást valamire. (Rječnički oblik glagola)

(Prijevod ne odgovara originalu, već je napisan slobodnim prijevodom. Stoga ga ovdje ne navodimo.)

(Njezino je ime letjelo kroz sobe, baš kao da stanovnici dvorca jedan drugoga upozoravaju na nešto važno.)

7. Nini ereje úgy áradt a házban, át az embereken, a falakon, a tárgyakon át, mint a titkos áram, mely a vándor bábszínházban **mozgatja** a kis színpadon az alakokat, Vitéz Jánost és a Halált. (Rječnički oblik glagola)

Le courage de cette femme emplissait la maison, traversait les gens, les murs, les objets, agissant comme le pouvoir mystérieux qui, dans les théâtres ambulants de marionnettes, **actionne** Guignol et le Gendarme.

(Ninina snaga se tako širila po kući, po ljudima, zidovima i predmetima kao tajna struja, kao ona sila koja u lutkarskim kazalištima na pozornici pokreće likove Viteza i smrti.)

Glagol mozgat (pokretati), iako kauzativan, ima smisao aktiva. Prevoditelj ga prevodi sa glagolom actionner koji također znači pokretati ili staviti u pokret.

8. Hatig **szellőztetnek**, aztán terítenek. (Rječnički oblik glagola)

Jusqu'à six heures on **aérera**, puis on mettra le couvert.

(Do šest će prozračiti, zatim postaviti.)

Glagol szellőztet (prozračiti), iako kauzativnog oblika, ima aktivno značenje. Prevoditelj ga zamijenjuje sa glagolom aérer koji također znači prozračiti.

9. Nini sötétkéek ruhájának fodrait **lobogtatta** a szél... (Rječnički oblik glagola)

Le vent **gonflait** les plis de la robe bleu foncé de Nini...

(...Ninina tamnoplava haljina vijorila je na vjetru...)

Glagol lobogtat (mahati čime, učiniti da što leprša) je kauzativan glagol, a u prijevodu je zamijenjen sa aktivnim glagolom gonfler (nabreknuti) tako da ovdje nalazimo dva glagola sa potpuno različitim semantičkim sadržajem.

10. A zene felbontotta körülötte a világot, pillanatokra **megváltoztatta** a mesterséges megegyezés törvényeit, ilyen pillanatokban Konrád nem volt katona. (Rječnički oblik glagola)

(Prijevod ne odgovara originalu, već je napisan slobodnim prijevodom. Stoga ga ovdje ne navodimo.)

(Glazba bi rastvarala svijet oko njega, na čas bi promijenila dogovorene zakone i u takvim trenucima Konrad više nije bio vojnik.)

11. Mintha a zene lázadása felemelte volna a bútorokat, mintha asúlyos selyemfüggönyöket **meglobogtatná** egy erő az ablak mögött... (Rječnički oblik glagola)

(Prijevod ne odgovara originalu, već je napisan slobodnim prijevodom. Stoga ga ovdje ne navodimo.)

(Kao da pobuna glazbe podiže pokušstvo, a teške svilene zastore pokreće neka snaga iza prozora...)

12. A „polonéz-fantázia” csak ürügy volt, hogy elszabaduljanak az erők a világban, melyek **megmozgatnak** és felrobbantanak mindent, amit az emberi rend olyan gondosan rejteget. (Rječnički oblik glagola)

(La « polonaise » n’était plus que le prétexte à l’explosion des forces qui ébranlent et **font crouler** tout ce que l’ordre établi par les hommes cherche à dissimuler si soigneusement.)

(Polonaise fantaisie bila je samo povod da se u svijetu oslobode snage koje će pokrenuti i dići u zrak sve što ljudski poredak tako brižno skriva.)

U ovoj rečenici imamo glagol megmogmozgat (pomaknuti), koji je kauzativan glagol po obliku, ali aktivni po funkciji. U prijevodu je zamijenjen sa glagolom ébranler (tresti) koji je u aktivu. Međutim, glagol felrobbant (dignuti u zrak), koji je u aktivu, je u prijevodu zamijenjen sa kauzativnom glagolskom konstrukcijom font crouler (čine da se uruši). Stoga ovdje prevoditelj prvi glagol prevodi aktivom, a drugi kauzativom. Nadalje, jasno je da ovdje nema semantičke podudarnosti glagola, iako se rezultat njihove radnje podudara u kontekstu rečenice.

13. Szórakozottan, mint a kártyás a nagy játszma végén a tarka játékpénzeket, **visszacsúsztatta** az érdemrendeket a fiókba. (Rječnički oblik glagola)

Il haussa les épaules et, distraitement, **laisa glisser** les décorations dans le coffret, comme le joueur de cartes déverse, après la partie décisive, ses jetons de couleurs variées.

(Rastreseno je ubacio odlikovanja u ladicu, kao što kockar na kraju igre odbaci šarene žetone.)

Ovdje imamo glagol *visszcsúsztat* (tutnuti što natrag), u perfektnom obliku, koji je u aktivu iako je kauzativnog oblika. Njega prevoditelj zamjenjuje sa permisivnom konstrukcijom *laisa glisser* (pustio je da otkliže) u aoristu. U načelu, semantički se ove konstrukcije slažu iako u francuskom jeziku nemamo riječ koja upućuje na kretanje unazad. Ali obje ukazuju na to da je subjekt učinio da odlikovanja upadnu natrad u ladicu budući da ih nije ondje položio, već ih je ispustio iz ruke, pa odatle u uporabi glagol klizati u originalu i prijevodu.

14. A fiók titkos rekeszéből különféle tárgyakat emelt ki: belga pisztolyt, kék szalaggal átfűzött levélcsomót s egy sárga bársonyba kötött, vékony kötetet, melynek címlapjára aranybetűkkel **nyomtatták**: Souvenir. (Rječnički oblik glagola)

D'un compartiment secret, il en sortit divers objets : un pistolet belge, des lettres liées ensemble par un ruban de soie bleu et un mince carnet relié en velours jaune sur la couverture duquel **se trouvait** inscrit, en lettres dorées, le mot : Souvenir.

(Iz tajnog pretinca ladice vadio je različite predmete : belgijski pištolj, svežanj pisama povezanih plavom vrpcom, tanak svezak uvezan u žuti baršun s naslovnom stranicom na kojoj je stajalo zlatnim slovima : Souvenir.)

Ovdje nalazimo glagol *nyomtat* (tiskati), koji je aktivni glagol, iako ima oblik kauzativa. Prevoditelj ga zamjenjuje sa povratnim glagolom *se trouver* (nalaziti se), pa stoga možemo primijetiti da ovdje nema semantičkog podudaranja glagola.

15. A sárga bársonyba kötött könyvet kabátja mély oldalzsebébe **csúsztatta**. (Rječnički oblik glagola)

...le général... **fit glisser** le carnet dans la poche intérieure de sa redingote.

(Knjigu s koricama od žutog baršuna stavio je u džep.)

Glagol *csúsztat* (gurnuti, tutnuti što kamo) je u aktivu, iako ima kauzativni oblik. U rečenici se nalazimo u perfektnom obliku. U prijevodu je zamijenjen sa kauzativnom konstrukcijom *fit glisser*

(učinio je da klizne) u aoristu. Dakle, ovdje se glagolska stanja u načelu slažu iako je glagol u originalu već izgubio svoj kauzativni sadržaj.

16. Nincs semmiféle értelme – monda a dajka éles, vékony hangon – **elégetni** képeket. (Rječnički oblik glagola)

Brûler des tableaux n’a pas le moindre sens, répondit la nourrice d’une petite voix aiguë.

(- Nema nikakvog smisla – rekla je dadilja oštrim tankim glasom – spaliti slike.)

Infinitiv glagola éléget (spaliti) zamijenjen je u prijevodu svojim ekvivalentom brûler (spaliti). Eléget, iako kauzativnog oblika, ima značenje aktiva.

17. A trópus förtelmes – ismételte Konrád. – Magunkfajta ember nem bírja. Koptatja a szerveket, **égeti** a szöveteket. (Rječnički oblik glagola)

Oui, les tropiques sont terribles, reprit Conrad. Les gens de notre espèce ne les supportent pas. Le climat y épuise leur constitution, **consume** leur organisme... et tue quelque chose en eux.

(– Tropi su strašni – ponovio je Konrad. – Čovjek našeg kova ne izdrži. Potroše se organi, upali se tkivo. Nešto ubiju u čovjeku.)

Ponovno nalazimo glagol éget (spaliti). On je u prijevodu zamijenjen sa aktivnim glagolom consumer (konzimirati), te stoga ovdje nemamo semantičko podudaranje glagola.

18. Kimondani ezt a szót – Bécs –, annyi volt, mint **megszólaltatni** egy hangvillát... (Rječnički oblik glagola)

Prononcer le nom de Vienne, c’était **faire résonner** ce diapason.

(Izreći tu riječ – Beč - bilo je kao zatitrati zvučnu vilicu...)

Glagol megszólaltat (učiniti da se što oglasi), iako kauzativnog oblika, ima funkciju aktiva. U prijevodu je zamijenjen sa kauzativnom konstrukcijom faire résonner (učiniti da što rezonira). Dakle, ovdje dolazi do semantičke podudarnosti dviju glagolskih konstrukcija.

19. Így **vizsgáztattam** az embereket. (Rječnički oblik glagola)

C’est ainsi que je **mettais** les gens **à l’épreuve**.

(Tako sam testirao ljude.)

Glagol vizsgáztat (ispitivati), iako kauzativnog oblika, ima funkciju aktiva. U prijevodu je zamijenjen sa izrazom mettre à l'épreuve (podložiti ispitivanju). Iako imamo razliku u glagolskoj strukturi, između njih nalazimo semantičko podudaranje.

20. Arra a napra vagy órára, amikor mindazt, ami a magányba kényszerítette, még egyszer megvitathatja mindazokkal, vagy azzal, akik **idejuttatták**. (Rječnički oblik glagola)

Il attend le jour et l'heure où il lui sera donné de tirer au clair tout ce qui l'a obligé à devenir solitaire, de débattre cela avec ceux qui **l'ont poussé** à la solitude.

(Samo čeka. Onaj trenutak ili sat kada će sve što ga je otjeralo u samoću moći raspraviti sa svima, ili s onim koji ga je dotjerao do toga.)

Glagol idejuttat (činiti da što dospije do ovdje), iako ima kauzativni oblik, ima funkciju aktiva. U prijevodu je zamijenjen sa glagolom pousser (gurnuti) u perfektu. Dakle, kao što vidimo, ovi glagoli su semantički različiti.

21. Úgy él, mint ez a fa az ablak előtt, melyet még dédapám **ültetett**. (Rječnički oblik glagola)

Oui, elle vit toujours et vit à sa façon, comme cet arbre-là, devant la fenêtre, qui **a été planté par** mon arrière-grand-père.

(Da, živi, na svoj način. Živi poput ovog stabla ispred kuće koje je zasadio još moj pradjed.)

Glagol ültet (posaditi), iako ima kauzativni oblik, zapravo ima funkciju aktiva. U prijevodu je zamijenjen sa perfektnom pasivnom konstrukcijom a été planté (bilo je posađeno). Dakle, iako su različitih konstrukcija, ovi glagoli se podudaraju semantički.

22. ...a kapcsolat, mely a gyermekkor mélyvizében szövődött, oly bonyolultan és szívósan, mintha a két gyermeket a mesebeli tündérrózsák óriáslevelei **ringatták** volna, a Victoria regia álomszerű levélbölcsői – emlékezel, sokáig **neveltettem** itt az üvegházban ezt az indás, titokzatos, évenként csak egyszer virágzó növényt? – ez a kapcsolat egy napon elromlott. (*Ringat* - rječnički oblik glagola ; u prijevodu ne nalazimo glagol koji odgovara glagolu *neveltet*)

Dans notre cas, il y a eu ton incapacité à me pardonner et notre pacte s'est trouvé compromis. À l'époque de notre lointaine enfance, notre amitié était si délicatement, mais en même temps si

solidement établie, que l'on aurait pu croire que de bons génies l'avaient imaginée pour y **bercer** les enfants que nous étions.

(Prvo se dogodilo to o čemu sam govorio, to da mi nisi mogao oprostiti, to da se naša veza splela u dubokim vodama djetinjstva, tako složeno i žilavo kao da su golemi listovi vilinskih ruža iz bajki ljuljali dva djeteta u lisnatoj zipki od snova Victoria reginae – sjećaš se, dugo sam uzgajao ovdje u stakleniku tu vitičastu, tajanstvenu biljku koja cvjeta samo jednom godišnje.)

U prijevodu ne nalazimo dio rečenice u kojem se nalazi glagol neveltet (činiti da raste). Međutim, što se tiče glagola ringat (zibati), koji je kauzativnog oblika, ali koji ima funkciju aktiva, u prijevodu je upotrijebljen njegov ekvivalent bercer (zibati). Stoga se oni semantički slažu.

23. Úgy látszik, emberi kapcsolatokon semmiféle külső erő nem tud **változtatni**. (Rječnički oblik glagola)

L'amitié, répond le général d'un ton sentencieux mais cependant cordial, ni aucun des sentiments intimes ne peuvent **être modifiés** par des forces extérieures.

(Izgleda da nikakva vanjska sila u ljudskim vezama ne može ništa promijeniti.)

Glagol változtat (promijeniti) ima kauzativni oblik, ali funkciju aktiva. U prijevodu je zamijenjen pasivnom konstrukcijom être modifié (biti preinačen). Stoga, ovdje nalazimo nijansu u razlici u njihovom semantičkom sadržaju.

24. Szerette a gyertyavilágítást, mindent szeretett, ami a múlt, a nemesebb életformákra, a letűnt időkre **emlékeztette**. (Rječnički oblik glagola)

En général, elle était attachée à tout ce qui **rappelait** le passé, la façon de vivre plus distinguée des temps révolus.

(Voljela je svjetlost svijeća, sve je voljela što je podsjećalo na prošlost, na otmjeniji život, na minula vremena.)

Ovdje ponovno nalazimo situaciju iz rečenice broj 8.

25. Szemembe nézett, mintha **vallatna**. (Rječnički oblik glagola)

Elle continuait à me fixer dans les yeux, comme si elle voulait **me faire subir un interrogatoire**.

(Gledala me u oči kao da me ispituje.)

Glagol *vallat* (ispitivati) ima kauzativni oblik, ali funkciju aktiva. U prijevodu je zamijenjen sa učinskom glagolsko-imeničnom konstrukcijom *faire subir un interrogatoire* (učiniti da netko podnese ispitivanje). Dakle, prijevod za razliku od originala ukazuje na upotrebu prisile u radnji te je stoga definitivno očita velika razlika u njihovom semantičkom sadržaju.

26. Mert az élet különös jelbeszéde mindennel szól hozzánk ilyen napokon, minden **figyelmeztet**, minden jel és ábra, csak meg kell érteni. (Rječnički oblik glagola)

L'extraordinaire langage muet de la vie utilise alors tout ce qu'il peut. Tout **sert d'avertissement**, d'indice ; il s'agit seulement de le comprendre.

(Jer ovih je dana sve osobit znakovni govor života, sve nam govori, sve upozorava, sve je znak i formula, samo je potrebno razumijeti.)

Ovdje nalazimo glagol *figyelmeztet* (upozoriti) koji ima kauzativni oblik, ali ima funkciju aktiva. U prijevodu je zamijenjen sa konstrukciju *sert d'avertissement* (služi kao upozorenje), tako da ovdje imamo različite konstrukcije istog semantičkog sadržaja.

27. Arra gondolok, hogy az emberek hasztalanul ismerik meg az igazságokat, hiába szereznek tapasztalatokat, nem tudnak **változtatni** alaptermészetükön. (Rječnički oblik glagola)

Je veux dire qu'il ne nous est d'ailleurs d'aucune utilité de connaître la vérité et d'accroître notre expérience, puisqu'il nous est impossible de **changer** le fond de notre nature.

(Mislom da ljudi uzalud doznaju istine, uzalud stječu iskustva jer nisu u stanju promijeniti svoju narav.)

Glagol *változtat* (promijeniti) je ovdje preveden sa infinitivom *changer* (promijeniti). Stoga je njihov semantički sadržaj identičan.

28. Elbeszélő hangon ad elő, nyájasan és barátságosan, mintha egy kedves, régi történet érdekesebb részleteivel **szórakoztatná** a messzeségből, az időből és külföldről végre hazatért barátot. (Rječnički oblik glagola)

Il poursuit son récit avec calme, comme s'il **racontait** une vieille histoire à l'ami perdu de vue et enfin rentré de voyage.

(General govori kao da priča priču, srdačno i prijateljski, kao da zabavlja prijatelja zanimljivim pojedinostima jedne drage stare priče, prijatelja iz davnih vremena koji se vratio iz daljine, iz inozemstva.)

Ovdje imamo glagol *szórakoztat* (zabavljati), koji ima oblik kauzativa, ali funkciju aktiva. U prijevodu ne nalazimo njegov ekvivalent, već je on zamijenjen glagolom *raconter* (pričavati).

29. Hátrahajol a karosszékben, két karját, fáradt mozdulattal, a karfákon **pihenteti**. (Rječnički oblik glagola)

Il rejette le buste en arrière et d'un mouvement lent, **pose** ses coudes sur les bras de son fauteuil.

(Ispruži se u naslonjaču s rukama koje umorno počivaju na naslonu.)

Glagol *pihentet* (odmarati) ima kauzativni oblik, ali značenje aktiva. U prijevodu je zamijenjen sa glagolom *poser* (položiti dolje što). Dakle, vidljivo je da se ovi glagoli semantički razlikuju.

30. – Ez **megnyugtat** – mondja udvariasan. (Rječnički oblik glagola)

Ceci me **tranquillise**, reprend le général.

(To me smiruje – kaže general uljudno.)

Glagol *megnyugtat* (umiriti, smiriti, utješiti) je kauzativnog oblika, ali ima funkciju aktiva. U prijevodu je upotrijebljen glagol *tranquilliser* (smiriti, umiriti). Stoga, vidimo da se ovi glagoli semantički podudaraju.

31. ...igen, mégis a bosszú. Ez **éltetett**, békében és háborúban, az elmúlt negyvenegy évben, ezért nem öltem meg magam, ezért nem öltek meg mások, s ezért nem öltem meg én senkit, hála a sorsnak. (Rječnički oblik glagola)

Par temps de guerre et de paix, cette vengeance **m'a maintenu en vie** durant quarante et une années. Elle m'a empêché de mettre fin à mes jours et – grâce au destin – aux jours d'autrui.

(...da, ipak osveta. To me održavalo u životu, u miru i u ratu, sve ovo vrijeme od četrdeset jedne godine, zato se nisam ubio, zato me nisu drugi ubili i zato, hvala sudbini, nisam ni ja nikoga ubio.)

Glagol éltet (poživiti koga, održavati koga na životu) ima kauzativni oblik, ali značenje aktiva. U prijevodu je upotrijebljen izraz *maintenir en vie* (održavati na životu), stoga možemo zaključiti kako imaju isti semantički sadržaj.

32. Ezért félttem a titoktól, Krisztina, te és az én közös titkunktól. Van valami, ami úgy tud fájni, sebezni és **égetni**, hogy talán a halál sem tudja feloldani az ilyen gyötrődést: ha egy ember vagy két ember megsebzí bennünk azt a mély önérzetet, mely nélkül nem tudunk többé emberek maradni. (Rječnički oblik glagola)

(U prijevodu nema glagola koji predstavlja glagol éget.)

(Zato sam se bojao te tajne, te naše zajedničke tajne, Kristinine, tvoje i moje. Postoji nešto što može tako boljeti, tako raniti i žariti da takvu muku možda ni smrt ne može riješiti : ako čovjek ili dva čovjeka rane u nama duboku samosvijest bez koje ne možemo više biti ljudi.)

33. Látod, kimondtam – **folytatja** gyorsan a mondatot, lelkendezve, csaknem mentegetődző hangon. (Rječnički oblik glagola)

(Prijevod ne odgovara originalu, već je napisan slobodnim prijevodom. Stoga ga ovdje ne navodimo.)

(- Oprosti – kaže – vidiš, izrekao sam – nastavlja rečenicu, brzo, oduševljeno, gotovo ispričavajući se. -)

34. Nem érdemes **firtatni** a részleteket a végén. (Rječnički oblik glagola)

Pour finir, cela ne vaut réellement pas la peine de chercher à **élucider** des questions de détail.

(Napokon i ne vrijedi ispitivati pojedinosti.)

Glagol firtat (istraživati) ima kauzativni oblik, ali značenje aktiva. U prijevodu je zamijenjen sa glagolom *élucider* (rasvijetliti) u infinitivu, tako da je jasno da je ovdje prisutna semantička razlika.

35. De a lényegét, az igazságot érdemes és kell is **firtatni**, mert különben miért élttem? (Rječnički oblik glagola)

(Prijevod ne odgovara originalu, već je napisan slobodnim prijevodom. Stoga ga ovdje ne navodimo.)

(Ali vrijedi i valja ispitivati bit i istinu, jer inače zbog čega sam živio.)

36. ...a sárga bársony fanyar füsttel ég, a csontszín lapokat mintha egy láthatatlan kéz **forгатná**, egyszerre elóttúnik a lángok közül Krisztina kézírása... (Rječnički oblik glagola)

Une main invisible **semble feuilleter** les pages ivoirines du journal. Tout d'un coup, les caractères de l'écriture de Christine... apparaissent dans les lignes et se tordent avant d'être anéantis à jamais.

(...stranice bjelokosne boje kao da okreće nevidljiva ruka, odjednom se iz plamena pokaže Kristinin rukopis...)

Glagol forгат (okretati) ima kauzativni oblik, ali značenje aktiva. U prijevodu je upotrijebljena konstrukcija *semble feuilleter* (čini se da lista) koja je uvedena polupomoćnim glagolom *sembler* (činiti se) sa infinitivom. Budući da se radi o okretanju stranica knjige, ove glagolske konstrukcije imaju isti semantički sadržaj.

Zaključak o prijevodu grupe

U ovome dijelu nalazimo kako je prevoditelj u ovoj grupi četiri puta preveo učinske glagolske oblike učinskim glagolskim konstrukcijama. Budući da svi ovi glagoli imaju aktivni semantički sadržaj onda nam je jasno da je prevoditelj uglavnom nastojao očuvati ovaj sadržaj u prijevodu koristeći se francuskim glagolima u aktivu. Što se pak tiče primjera koje je preveo s učinskim konstrukcijama to su primjeri 13, 15., 18. i 25. Od svih navedenih primjera jedino se prijevod primjera 25. ne podudara semantički sa originalom, dok se svi ostali slažu formalno i semantički. Naposljetku, kao što se može primijetiti, pojedini primjeri nisu prevedeni, te smo stoga to i napomenuli. Ovdje je dakle očita prisutnost izražene prevoditeljeve slobode pri čemu je on vjerojatno učinkovitijim smatrao parafrazirati pojedine dijelove teksta.

3. Zaključak analize

Nakon što smo usporedili sve rečenice možemo primijetiti kako od četrdeset i osam primjera imamo svega deset koji su prevedeni učinskim konstrukcijama u francuskom jeziku. Što se tiče pravih učinskih glagola, kao što smo vidjeli, prevoditelj je od njih dvanaest samo šest preveo sa učinskim konstrukcijama. Kao što smo vidjeli, na drugim mjestima je upotrijebio infinitive uvedene glagolima u aktivu te pridjevima s prijedlogom ili pak sa izrazom être à l'abandon (biti napušten). Dakle, kako smo već istaknuli, moguće je da je na ovaj način prevoditelj želio očuvati tečnost teksta jer bi učinska konstrukcija koja uvodi agensa sa prijedlozima par i à mogla dodati suvišne informacije ondje gdje je samo po sebi jasno tko je već prisutni agens radnje, a koji se može izraziti nominativom (primjer 2.) ili akuzativom (primjer 7.), dok je pak u primjeru 6. infinitiv vjerojatno uveden da opiše opće prihvaćenu istinu o funkciji Stradivarijeve violine, a što bi vjerojatno zvučalo nespretno kada bi bilo izraženo putem učinske konstrukcije. Što se tiče primjera 9., 10. i 12., to jest glagola csináltat i hozat, u primjeru 9. prevoditelj je semantički i formalno preveo glagol hozat sa glagolskom konstrukcijom faire apporter (dati donijeti), dok je u primjeru 12. glagol hozat preveo sa semantički ne podudarajućom konstrukcijom faire allumer (dati upaliti), a čime je možda želio istaknuti da je važnije da su svijeće bile upaljene, a ne donesene.. Što se pak tiče glagola csináltat njega je u primjeru 10. preveo sa semantički i formalno odgovarajućom konstrukcijom le faire fabriquer (dati da se napravi).

Što se pak tiče formalno-učinskih glagola od njih trideset i šest svega četiri su prevedena sa učinskim konstrukcijama. Budući da većina njih imaju aktivni semantički sadržaj onda nam i sa prevoditeljeve strane ima smisla da je većinu njih preveo sa glagolima u aktivu, jer kao što smo već ustanovili, većina formalno-učinskih glagola je leksikalizacijom izgubila svoj učinski semantički sadržaj, a koji je stoga zamijenjen aktivnim semantičkim sadržajem. Od prevedenih četiri primjera primjeri 13., 15. i 18. su prevedeni semantički i formalno odgovarajućim konstrukcijama. Tako u primjeru 13. glagol visszacsúsztat nalazimo preveden sa konstrukcijom laisse glisser (pustio je da sklizne), i po istom principu je učinjeno u primjeru 15., dok je u primjeru 18. glagol megszólaltat preveden sa konstrukcijom faire résonner (učiniti da odjekne). Što se pak tiče primjera 25., ovdje je glagol vallat (priznati) zamijenjen sa konstrukcijom faire subir un interrogatoire (podvrgnuti koga ispitivanju), koja naspram glagola vallat podrazumijeva upotrebu sile, i time se u prijevodu uvodi potpuno semantički drukčija konstrukcija.

Stoga, kao zaključak možemo istaknuti da je od ukupnog broja pravih i formalno-učinskih glagola svega deset njih prevedeno sa učinskim konstrukcijama koje su ponekad formalno i semantički odgovarajuće, a ponekad pak nisu. Dakle, nešto manje od dvadeset posto danih primjera je prevedeno učinskim konstrukcijama.

Zaključak

Kao zaključak možemo ustanoviti kako sada imamo jasnu sliku sličnosti i razlika između učinskih glagolskih oblika u mađarskom i francuskom jeziku budući da smo prikazali njihovu tvorbu, funkciju te način na koji djeluje logički subjekt u ovim konstrukcijama. Ovdje nam je sada potpuno jasno kako ove konstrukcije djeluju i to smo još potkrijepili primjerima iz romana i njegovog prijevoda, kojim smo se ovdje poslužili. Stoga, na kraju možemo reći kako ovaj prikaz učinskih glagolskih konstrukcija u ovim jezicima može doprinijeti pobližem razumijevanju razlika između s jedne strane aglutinativnih jezika, te s druge strane analitičko-flektivnih jezika. Ovime dakle proširujemo lingvističko znanje i poimanje jezičnih skupina, a tako i tipova jezika, te načina na koji prevoditelji pristupaju jeziku prilikom traženja odgovarajućih prijevoda, a s ciljem da budu u skladu sa duhom jezika na koji se prevodi. Što se pak prijevoda tiče, prijevodi su uvijek relativni jer prevoditeljske strategije i formulacije ovise o volji prevoditelja koji prema vlastitom izboru koristi raspoloživa jezična sredstva. Stoga, njegove prevoditeljske strategije u manjoj mjeri mogu utjecati na konačna rješenja s obzirom na to kako se određena fraza u izvornom jeziku prenosi na ciljni jezik, to jest na jezik na koji on prevodi tekst.

Bibliografija

<https://dictionnaire.lerobert.com/definition/factitif> Pristupljeno 10.10.2023.

kauzativni glagoli. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 10. 10. 2023.

<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=30963>.

BATISTIĆ, Tatjana. 1978. *O nekim aspektima analize kauzativnih glagola*. U Južnoslavenski filolog. 59 – 87. Beograd.

DAMIĆ BOHAČ, Darja. 2019. *Périphrase factitive*. U *Difficultés de la langue française vues par les croatophones*. 173 – 182. Zagreb: FF Press, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

DELATOUR, Yvonne et al. 2004. *Nouvelle Grammaire du Français. Cours de Civilisation Française de la Sorbonne*. Paris : Hachette Livre.

GREVISSE, Maurice i GOOSSE, André. 2008. *Le Bon Usage*. 14. Izdanje. Bruxelles : De Boeck & Larcier s.a., 2008 Éditions De Boeck Université.

HEGEDŰS, Rita. 2019. *Magyar nyelvtan: formák, funkciók, összefüggések*. Budapest : Tinta Könyvkiadó.

KÁROLY, Sándor. 1976. *A magyar intranszitiv-transzitiv igeeképzők*. Általános nyelvészeti tanulmányok V., str. 198 – 218. Citirano u KATONA, Edit. *Az igenemekről*. U [Hungarológiai HYPERLINK "https://epa.oszk.hu/02400/02401/" HYPERLINK](https://epa.oszk.hu/02400/02401/)
 [\["https://epa.oszk.hu/html/vgi/ujepa_kardex.phtml?aktev=1997&id=02401"évf HYPERLINK\]\(https://epa.oszk.hu/html/vgi/ujepa_kardex.phtml?aktev=1997&id=02401\)
\["https://epa.oszk.hu/html/vgi/ujepa_kardex.phtml?aktev=1997&id=02401". 4. HYPERLINK\]\(https://epa.oszk.hu/html/vgi/ujepa_kardex.phtml?aktev=1997&id=02401\)
\["https://epa.oszk.hu/html/vgi/ujepa_kardex.phtml?aktev=1997&id=02401"sz HYPERLINK\]\(https://epa.oszk.hu/html/vgi/ujepa_kardex.phtml?aktev=1997&id=02401\)
\["https://epa.oszk.hu/html/vgi/ujepa_kardex.phtml?aktev=1997&id=02401". \\(1997.\\), str. 95 – 102.\]\(https://epa.oszk.hu/html/vgi/ujepa_kardex.phtml?aktev=1997&id=02401\)
Pristupljeno 22.10.2023.](https://epa.oszk.hu/02400/02401/)

KATONA, Edit. *Az igenemekről*. U [Hungarológiai közlemények, 29. évf. 4. sz. \(1997.\), str. 95 – 102.](https://epa.oszk.hu/02400/02401/00039/pdf/) URL : <https://epa.oszk.hu/02400/02401/00039/pdf/>. Pristupljeno 22.10.2023.

KORCHMÁROS M., Valéria. 2021. *A magyar nyelv alaktana. Elméleti leírás gyakorlatokkal*. Budapest : Tinta könyvkiadó.

MÁRAI, Sándor. 2003. *A gyertyák csonkig égnek*. Budapest: Helikon kiadó.

MÁRAI, Sándor. 2003. *Kad svijeće dogore*. Zagreb: Fidas.

MÁRAI, Sándor. 1995. *Les Braises*. Éditions Albin Michel. S. A.

MIHALOVICS, Árpád. 1980. *Kauzatív-faktitív igék, igei szerkezetek. Magyar-orosz-francia összevető vizsgálata.* U zborniku Russisztika. 80 – 89. Acta academiae paedagogicae nyiregyhaziensis. Tom 8/H. Priredio Vécsey Antal. Nyíregyháza.

SUČEVIĆ MEDERAL, Krešimir et al. 2013. *Mađarsko-hrvatski rječnik.* Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

TESNIÈRE, Lucien. 2015. *Elements of structural syntax.* Preveli OSBORNE, Timothy i KAHANE, Sylvain. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.